

PISANII SÂNGEORZENE

ANUL XIII, NR. 6(142), IUNIE 2024

PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție

Laura Sohorca, soția preotului greco-catolic Silviu Sohorca

ANUL XIII, NR. 6(142), IUNIE 2024

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj

aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

**COPERTA 1: Mormântul bravului căpitan sângeorzean de la 1848/1849, Ștefan
Borgovan, din cimitirul Bisericii greco-catolice din Roșia Montană**

COPERTA 2: Preotul greco-catolic Silviu Sohorca

COPERTA 3: Pavilionul de izvorul nr. 6 (azi nu mai există)

COPERTA 4: Panoramă cu Sângeorzul din alte vremuri

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Căpitanul Ștefan Borgovan</i>	6
DORIN DOLOGA <i>Un ofițer sângeorzan</i>	14
SILVIU SOHORCA <i>Predica XXXIX. Sărbătoarea Sfântului Martir Gheorghe</i>	17
ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903</i>	20
ANA-MARIA DEAK <i>Măsuri de combatere a epidemiei de holeră în localitatea Sângeorz-Băi</i>	36
ST. ANCA <i>Însemnări estivale. Aspecte de la Băi</i>	38
DR. C. VOICA <i>Apele tămăduitoare din Sângeorzul năsăudean</i>	40

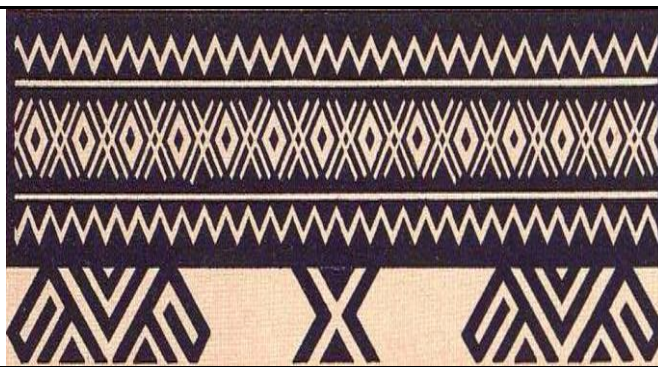
DIN GRANIȚĂ

VASILE REBREANU <i>Medicini populare românești -III</i>	42
DR. C. I. ȘOTEL <i>Năsăudul de altădată. Figuri de dascăli români</i>	47

COMUNISM

ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească</i>	51
--	----

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Căpitanul Ștefan Borgovan

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Anul 1848 a marcat triumful ideii de națiune. Acest merit le revine intelectualilor, atât în ambele Principate, cât și în Imperiul Habsburgic. În justificarea lor au invocat dreptul legitim la autodeterminare al unei comunități etnice. Așa și-au justificat cererile de independență sau autonomie politică¹.

Evenimentelor ce aveau loc în Europa Centrală și Occidentală din primăvara anului 1848 li s-au alăturat și intelectualii români din Imperiul Habsburgic. Văzând că vechea ordine socială se prăbușea, speranțele de împlinire a obiectivelor naționale mult așteptate i-a determinat să treacă la acțiune. Cu liberali ca gândire și mentalitate, ei priveau instituțiile reprezentative în primul rând ca pe niște garanții ale autonomiei politice naționale. În Transilvania aceste deziderate erau în totală contradicție cu eforturile conducătorilor maghiari de a alipi Transilvania la Ungaria, în Banat și Crișana contradicțiile dintre români și maghiari era mai puțin acute, dar aici era o altă problemă, aceștia se opuneau controlului sârbilor asupra bisericii ortodoxe și școlilor acesteia.

Și în Transilvania intelectualii au fost cei care, la 1848, au declanșat revoluția. Au întocmit obiectivele, au stabilit strategia de atingere a obiectivelor revoluției. Ei au pus, în primul rând, accentul pe emanciparea națională, având credința neștrămutată în progresul uman, capacitatea oamenilor de a-și îmbunătăți condiția printr-o reformă instituțională, deplina încredere în transformarea rapidă și glorioasă a societății. Cursurile evenimentelor au arăta că ei au apreciat greșit ritmul schimbării în istorie, prevăzând căderea regimului vechi mult mai înainte să fi existat vreun semn de susținere a acestei idei².

În cadrul adunării generale, ținută la Blaj, pe data de 3/15 mai 1848 au participat în jurul a 40.000 de oameni. Toate părțile au căzut de acord asupra principiilor și programului de acțiune care, în primul rând, se situa declarația de independență a națiunii române și de egalitate cu celelalte națiuni din Transilvania, apoi angajamentul de a apăra drepturile noi dobândite și să instaureze o nouă ordine politică bazate pe principiile liberale ale epocii.

¹ KeithHitchins, *Anul 1848 la români*, în Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, KeithHitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor (ed.), „Istoria României”, București, Corint Educațional, 2014, p. 298.

² *Ibidem*, p. 301-302.

Alexandru DĂRĂBAN

Acțiunile românilor s-au îndreptat împotriva unirii Transilvaniei cu Ungaria, toate aceste demersuri eșuând. La 18/30 mai Dieta din Cluj, în care erau majoritari maghiarii, a votat pentru unire. Relațiile dintre conducătorii români și cei maghiari s-au deteriorat în continuu, după votarea acestei uniri¹.

Încă înainte de adunarea memorabilă ținută în 3/15 Mai 1848 în Blaj, maghiarii amenințau prin ziarele lor cu 80.000 secui dacă românii vor mai visa că sunt „a patra națiune” și dacă nu se vor supune necondiționat „uniunii”.

Croații și sârbii au jurat credință neclintită față de împărat și casa habsburgică hotărând să se opună din răzputeri tendințelor de contopire cu Ungaria².

Văzându-se în această situație, guvernul maghiar, speriat, hotărî să trimită împotriva croaților și sârbilor forțe militare, în primul rând batalioane de secui. O mare parte dintre grănicerii secui s-au opus ordinelor ministrului maghiar, refuzând să iasă din comitatele secuiești spre a pleca împotriva sârbo-croaților. Până la 20 Iulie 1848 au putut fi scoase cu mare greutate numai trei companii de secui. Chiar și din acestea, 80 de inși se întoarseră acasă din drumul spre Seghedin, iar regimentul secuiesc din Ciuc nicidecum nu voia să plece la Ungaria, zicând că secuii nu sunt datori să se depărteze din patria lor³.

Atunci ministrul maghiar iscodi planul ca, având la dispoziție regimentele române grănicerești, să le arunce pe aceste în foc. Pe la mijlocul lunii iulie sosi, de la ministrul maghiar de război, la comanda regimentului din Năsăud ordinul ca un batalion din regimentul grăniceresc român năsăudean să plece imediat spre Ungaria la Seghedin, unde va avea să facă servicii de garnizoană. Intenția deghizată însă era să fie mânat la luptă. Batalionul fu format din cadrele tuturor celor 12 companii ale regimentului, primind numirea de Batalionul I și stând sub comanda maiorului grănicer Leon Pop. Toți ofițerii împreună cu ceilalți subofițeri și cu soldații de rând ai batalionului formau o trupă de 847 inși, împărțiți în 6 companii. Din Compania nr. 3 făcea parte și sergentul Ștefan Borgovan, născut în Sângeorgiul Român⁴.

Auzind grănicerii năsăudeni că ministrul maghiar ar intenționa să trimită batalionul din regimentul năsăudean împotriva croaților și sârbilor, ei hotărâră să nu dea ascultare unei asemenea porunci și să nu lupte împotriva fraților de arme cu care, împreună, luptaseră de atâtea ori sub același steag împărătesc împotriva Franței, Prusiei și a altor dușmani ai Austriei. Iar dacă batalionul totuși ar fi forțat să plece, atunci el să năzuiască de a trece la armata împărătească comandată în Italia de mareșalul Radetzky. Grănicerii mai bătrâni amenințau că cel ce va cuteza să calce hotărârea adusă, va fi scos din locul său natal și va fi blestemat pentru totdeauna. Astfel Batalionul I năsăudean plecă Duminică, în 23 Iulie 1848, la drum spre Ungaria⁵.

În seara zilei de 24 Iulie batalionul sosi în Cuzdrioara și Urban întoarse de aici la Năsăud. Ziua de 25 a fost destinată odihnei, iar în 26 Iulie batalionul fu trecut în revistă de către delegații comisiei de revizie. Toate erau puse la cale în așa fel ca după revistă soldații grăniceri să depună jurământ pe constituția maghiară. Când se ajunse la depunerea jurământului, pășiră înaintea frontului câte doi reprezentanți din fiecare grad, de la sergent în jos și declarară, că nu numai în numele soldaților prezenți, ci în numele întregii populații grănicerești roagă să nu fie forțați să depună alt jurământ schimbat, decât numai pe cel ce există de un secol. Deoarece

¹ *Ibidem*, p. 302.

² Virgil Șotropa, „Pășaniile Batalionului I năsăudean în 1848-1849”, în Arhiva Someșană, Năsăud, 1931, nr. 14, p. 379.

³ *Ibidem*, p. 380.

⁴ *Ibidem*, p. 381.

⁵ *Ibidem*, p. 382.

Căpitanul Ștefan Borgovan

toate încercările au rămas fără rezultat, autoritățile militare maghiare s-au văzut determinate de-a ceda cererii și a le lua jurământul fără nici un adaus, fiindcă toți soldații, unanim, declarară că vor jura pe constituție când li se va împărtăși întreg conținutul ei și când vor jura pe ea și celelalte trupe militare grănicerești¹.

În 9 august batalionul ajunse la Seghedin. Cu toate ordinele severe, atât ofițerii cât și soldații batalionului - știind prea bine ce are să urmeze - declarară unanim că nicidecum nu vor merge în tabăra maghiară spre a se bate cu sârbii și croații, de asemenea credincioși împăratului, și hotărâră să concentreze batalionul în noaptea următoare, să-și încarce puștile, să părăsească în toată liniște Seghedinul și, pe calea cea mai scurtă, prin Bănat peste Arad, să întoarcă la Ardeal².

În 23 octombrie batalionul s-a aflat la Vaț unde a fost forțat să depună jurământul conform constituției maghiare, dar a refuzat să-l facă, opunându-se pe toate căile posibile. În aceeași zi batalionul a fost imbarcat în tren luând drumul Pestei³. În data de 15 noiembrie grănicerii au fost duși în eroare de promisiunile maghiare, luându-le armele. Grănicerii năsăudeni revoltați de cursa ce li se puse, neavând la mână nici o armă, cu o îndrăzneală oarbă alergeră la stânenii de lemne ce se aflau în ograda cazărmii, apucară cu toții lemne în mâini și avură curajul nemaipomenit să se arunce asupra honvezilor care stăteau gata cu puștile încărcate. Lozinca era să-și salveze cu orice preț steagul de care le era legată onoarea. La desfășurarea acestei priveriști comisarii maghiari stătură un timp înmărmuriți, apoi, dezmeticind-se și voind să evite vărsare de sânge, începură să strige din răspuțeri să li se predea grănicerilor steagul. Văzându-și steagul salvat și înțelegând prea bine că față cu o majoritate atât de covârșitoare, orice împotriviare ar fi zadarnică, bravii noștri grăniceri se supuseră sorti⁴.

Li s-au făcut promisiuni și că dacă vor jura conform constituției maghiare, vor fi trimiși pe spesele statului în Transilvania și la vetrele părintești. Pe lângă înșelăciunea făcută de ofițerii unguri și așezarea înaintea cazărmii a unor batalioane, unul de secui cu baterii, mai pe urmă fiind decimați parte de holeră, o parte de altfel de boli și două companii duse să sprijine armata principelui Windschgratz în contra Vienei revoltate, cu dorul de a se reîntoarce în patrie, au depus armele. Kossuth nu mai voi să audă de cuvântul dat sau cel puțin îl amâna de pe o zi pe alta și numai după multă alergare a maiorului Pop, s-a dat libertatea de a se întoarce în Transilvania, însă și aceasta după cum a arătat experiența, pe lângă cugete rezervate, au plecat din Pesta, dar nu ca să ajungă în Transilvania, căci după ce ajunseră pe calea ferată până la Solnoc, de aici batalionul fu comandat a merge pedestru mai departe. Între timp s-a dat un alt ordin ca batalionul să se întoarcă la Pesta. Deși feciorii erau acum dezarmați, ei totuși n-au voit să se întoarcă, atât că erau prea deciziși a ținea neclintit la jurământul pus în Năsăud sub drapel împărătesc, cât și pentru că-i iritase călcarea cuvântului dat lor în Pesta, că dacă vor depune armele vor fi lăsați în pace ca să ajungă la familiile lor. Maiorul Leon reușise cu mare greutate să-i țină pe loc atunci când a sosit acel nou ordin.

Între timp, generalul polonez Bem scăpând din încercuirea Vienei și din tentativa de asasinat asupra sa, veni în Transilvania unde a fost însărcinat cu conducerea ostilităților. În drumul său către Oradea Mare a dat de grănicerii năsăudeni de unde a luat un tânăr subofițer care avea cunoștințe geografice după exigențele militare și să-i fie într-ajutor la intrarea în Transilvania. Acest tânăr nu era altul decât Ștefan Borgovan, care l-a însoțit până când i s-a ivit

¹ *Ibidem*, p. 383.

² *Ibidem*, p. 386-387.

³ *Ibidem*, p. 405.

⁴ *Ibidem*, p. 407-408.

Alexandru DĂRĂBAN

ocazia să dezerteze din compania lui Bem. După această eliberare de sub generalul Bem s-a prezentat la colonelul Urban, sub a cărui comandă se afla regimentul al II-lea grăniceresc român. Borgovan făcu lui Urban, care se afla Cluj, raport despre cele întâmplate cu batalionul și cu persoana lui. Aici, la început, fu primit Borgovan cu multă grație, numai pentru puțin timp, căci lângă comandantul Urban era căpitanul Luchi. Pe lângă că și el era fiu de grănicer, a mers la Urban căruia îi zise: „Nu e de crezut lui Borgovan ca unui tânăr ambițios; poate a venit ca spion trimis de inamic, poate dându-i-se ocaziune să ne vândă”. Și care a fost urmarea? Borgovan care însetat de ai săi, a alergat în patria sa, fu trimis la Alba Iulia ca arestat în fortăreață. Între timp veni și știrea că insurgenții comandați de generalul Stein urmau să atace cetatea Alba Iuliei, iar comandantul fortăreței și-a adus aminte de arestatul periculos trimis de la Cluj, de teama de a nu-i vinde inamicului, tânărul Borgovan în lanțuri cătănești, fără nici o investigație ulterioară, a fost trimis la Sibiu¹.

Pe timpul revoluției din anul 1848-49 și mai ales atunci când regimentul amintit a primit ordin ca din companiile de acasă, locale, să compună un batalion de câmp, sub căpitanul Anton Petricevich în rang de qua-sergente (13 iulie 1848). Cu chargea aceasta a avut onoare de a intra prima oară în război și a da piept cu inamicii.

Primul pas făcut pe sângeșul teren a fost nefericit pentru junele Borgovan, căci el, în 15 noiembrie anul numit a și căzut în captivitate, aceea însă nu a durat mult timp, căci în 10 decembrie iar s-a raționat în Transilvania. În anul 1849, 21 februarie, a câștigat chargea de „sergent” fără de a se mai putea uita în ochii inamicului.

Ziua de 9 februarie a fost cea sfântă zi în care veteranul a avut onoare a arăta patriei și împăratului, atât îndeplinirea datorințelor, cât și bravurile militare care se recer de la fieștecăre soldat, iar națiunii române a-i documenta dreapta întrebuintare a mândrului ei nume de „român”. Ziua de 9 februarie i-a deschis în istoria regimentului nr. 50 un aliniat cuprins numai în 10 rânduri, acela face cât o istorie; căci în această zi alăturându-se brigada generalului Kallianide a lui Stutterheim, la ora 6 dimineața, a plecat din Orăștie spre satul Spini, unde după un timp de 3 ore sosind, s-a și dat ordin de atac.

Inamicul avea o poziție foarte favorabilă, căci în front era apărat cu râul Strei, iar în flanc cu Mureșul.

Amândouă fluviile acoperite cu gheață groasă de un policariu, le puteau trece numai pedestrii singuratici fără pericol, fiind pe mai multe locuri gheața spartă. Podul Streiului, ca ultim punct de trecere, de la care o parte se văzu deja stricat, era bine apărat de artileria inamicului, care era acoperită și prin infanteria aflătoare și asigurată în ospătăria de lângă pod.

Lupta se începu; 18 tunuri vărsau minele lor de foc și gloanțe, dar din cauza distanței prea mari, lupta prima oară era fără rezultat și așa numai cu înaintarea din ce în ce au silit pe inamic a-și retrage tunurile din poziția lor. După aceea un batalion al regimentului nr. 63 și vânătorii au cuprins cu asalt atât ospătăria, cât și podul. Batalionul cu vânătorii s-au mutat pe celălalt țărm; podul s-a reparat așa încât amândouă brigăzi au trecut peste el.

În momentul acesta a sosit o brigadă a inamicului de la Deva care, deloc, a și înaintat spre Piski. Un batalion din această brigadă se apropie cu pași iuți de trupele împărătești și prin ridicarea batistelor le dădeu semn de pace și capitulare. Din această cauză focul fu sistat pe toată linia, ba se începură și trecerile, pe când, dintr-o dată, începură să zboare din partea inamicului gloanțele și o baterie a lor apropiindu-se începu să tragă în trupele împărătești.

Din cauza acestei surprinderi s-a născut o dezordine foarte mare, toți se împingeau către pod care numai cu pierderi colosale s-ar fi putut trece. Sergentul Borgovan de la compania a opta a dat aici proba de prezența spiritului și disprețuirea morții prin aceea că văzând el de-

¹ *Observatorul*, Sibiu, Anul V, 1882, nr. 32, p. 127.

Căpitanul Ștefan Borgovan

zordinea, s-a aruncat prin ploaia de gloanțe la pod și a început a-l risipi, cu care faptă așa a conturbat trupa inamică, încât fără nici o urmărire mai departe, trupele cezare și-au putut câștiga poziția de mai înainte, fără nici o urmărire ulterioară din partea oastei lui Bem¹.

Pentru acea bravură frumoasă sergentului Borgovan i s-a dat „Medalia de Argint pentru bravură clasa I”. Înainte de aceea, Borgovan în 1 decembrie fu înaintat la rang de sublocotenent clasa a II-a și numai din 9 martie 1851 prin înaltul ordin din 15 mai 1850 P. nr. 1568 și din 27 ianuarie 1851 P. nr. 683 a devenit la „dreptul la proprietar” medaliei amintite.

În 2 mai 1852 Borgovan fu înaintat de „sublocotenent clasa I”, și în 24 noiembrie 1854 „prim locotenent”, iar pe lângă aceasta, în anul 1855, fu denumit și ca adjutant și în 1 mai 1859 transferat la regimentul de câmp, iar în 1 iunie reîntors în rezervă.

Cu înaltul ordin ministerial dtto. Visovitz 26 decembrie 1862 nr. 6900, Borgovan fu înaintat la rang de „căpitan clasa a II-a” (rang 25 decembrie 1862), iar în 3 mai 1866 a avut onoare a primi telegrafic denumirea de „căpitan clasa I” pe lângă rangul avut de mai înainte.

În anul 1866 îl vedem și ca „comandant al companiei 16”, iar mai târziu ca „controlor de vipte”, Legnayo de la începutul până la finea războiului.

În 28 martie 1867 căpitanul Borgovan a primit „decretul de laudă” trimis cu prea înalt rescript din 28 martie 1867 P. nr. 1201 pentru diligența sa extraordinară pusă și documentată exclusiv în serviciul său militar și pentru bravurile sale numeroase. Tot în acest an a fost onorat și cu denumirea de „comandant al batalionului de întregire”².

Manipularea acestuia, unde e de tratat cu mii și mii de soldați în rezervă, a corespunde cu toate autoritățile cercurilor și cu toată armata, spre a putea câștiga evidența corectă, etc., este un serviciu foarte greu chiar pentru o persoană mai jună, cu atât mai greu însă pentru om înaintat în ani; Borgovan însă și în acest serviciu ca totdeauna a arătat numai succese demne de laudă.

Mâna-i era „Exhibitul”, degetele „Indexul”, iar capul „Protocolul de evidență”.

În anul 1874 i s-a decorat pieptul cu „Medalia de război” și în 30 noiembrie 1875 prin rescriptul ministerial P. nr. 5057 (foaia ordinațiunilor personale nr. 50 ex 1875) primi desemnarea unei „stațiuni locale de maior”.

Luna lui mai 1868 a decorat pe căpitanul Borgovan cu „Crucea de serviciu clasa I”, iar în 12 februarie 1880 prin rescriptul P. nr. 729 (foaia ordinațiunilor personale nr. 7) pentru neobosita sa diligență pusă întru împlinirea oficiului să militar în mai mulți ani trecuți și a succesului săi favoritoriu, în semn de recunoștință fu decorat cu „Crucea de argint pentru merite”.

Se vede că toate decorațiile și denumirile lui de până acuma n-au fost destule, căci în 1 martie a.c. prin ordinațiunea comandai militare, a avut onoare prima oară a primi și denumirea de „președinte” al comisiei ambulante pentru înrolarea recruților³.

Un contemporan cu el, I. Străjanu, scria în „Observatorul” din Sibiu că „se vedea că toate decorațiile și denumirile lui de până acuma n-au fost destule, căci în 1 martie a.c. prin ordinațiunea comandai militare, a avut onoare prima oară a primi și denumirea de <<președinte>> al comisiei ambulante pentru înrolarea recruților.

Rezultatul oricărui serviciu unde căpitanul se vedea în frunte, se înțelege de sine, că era cel mai favoritoriu și lăudabil. El și acum ca totdeauna a arătat că Borgovan e președintele; din mare nefericire însă cruda moarte îl răpi în mijlocul activității sale, care i s-a fost prefăcut cum

¹ Regimentsgeschichte des Infanterie – Regiment Friederich Wilhelm Ludwig Grossherzog von Baden nr. 50 vom Jahre 1882, pag. 294, alineat 3, 4, 5 și pag. 295 aliniat 6 și 7.

² *Observatorul*, Sibiu, Anul V, 1882, nr. 37, p. 147-148.

³ *Ibidem*.

Alexandru DĂRĂBAN

am zice, în altă natură. El a repausat cu totul pe neașteptate în Roșia Montană din Munții Apuseni.

Oare cu trecerea din viață a acestui brav căpitan a încetat și suvenirea lui? Niciodată, deoarece bravurile lui numeroase și purtarea lui, atât în viața militară, cât și în societatea civilă, au gravat în fiecare inimă românească cuvântul „suvenire”, și acest sfânt cuvânt sunt sigur că va fi păstrat și dincolo de mormânt¹.

În aceeași notă tristă, Corpul ofițerilor din regimentul de infanterie Friederic Wilhelm Ludovic, marele duce de Baden nr. 50 din Alba Iulia, aduceau la cunoștință în data de 19 aprilie 1882, că „Domnul căpitan c. reg. Ștefan Borgovan, decorat cu Crucea Militară pentru Merite, cu Medalia de Argint clasa I, cu Medalia de Război și cu Insigna de Serviciu clasa I, care în 17 ale lunii curente, în etate de 54 de ani, după un morb scurt, a repausat în Roșia Montană, unde se depune azi spre repausul etern. Rugăciunile parastas se vor celebra vineri în 21 al lunii curente la ora 10 a. m. în biserica catedrală din loc². același corespondent își continua tristul anunț că „bravul nostru căpitan Ștefan Borgovan născut în St.-Georgiul Năsăudului, în 1 martie a. c. fu onorat prima oară cu denumirea de președinte la comisiunea de înrolare a recruților.

Succesul acestui serviciu până în 16 l. c. raportat a fost foarte lăudabil; dar când s-a apropiat de finirea lui, chiar cu ocaziunea plecării din Roșia Montană (Verespatak) către ultimul cerc Câmpeni, cruda moarte, fără de a-l lăsa ca să se reîntoarcă și să-și primească atât lauda, cât și mulțămida cuvenită pentru îndeplinirea acestui serviciu și succesului său eminent, l-a mutat la cele eterne, lăsându-și ultima suvenire în Roșia Montană din Munții Apuseni.

Cu ziua de 16 aprilie a. c. bravul regiment de infanterie Marele Principe de Baden nr.50 și-a pierdut cea mai veche frunză a coroanei format din corpul ofițeresc, și-a pierdut pe preadiligentul Comandant al batalionului de întregire, și-a pierdut pe ultimul martor al Medaliei de Aur ale cărei raze, din fruntea stindardului batalionului I, revocă memoria luptelor eroice făcute în anul 1848-49 de fiii săi; și-a pierdut un proprietar al decorațiilor Medalia de Argint pentru bravură, Medalia Războiului, Crucea de Serviciu și Crucea de Argint de Demnitate; iar națiunea română, numai drept zicând, și-a pierdut una din acele persoane cu care s-a putut totdeauna mândri³.

Redacția ziarului mulțumea corespondentului, în numele consângenilor și în al numeroșilor amici ai repausatului în Domnul pentru informațiile date; sperăm însă că se va afla cineva dintre bravii și generoșii camarazi de arme, contemporani ai veteranului căpitan Ștefan Borgovan, care nu-și va pregea a comunica lectorilor din viața lui mai multe momente prea demne de a fi transmise la posteritate⁴.

Un din cei prezenți la înmormântarea lui Ștefan Borgovan scria în data de 20 aprilie 1882 „Gazetei Transilvaniei din Brașov că „Patria bravilor luptători pentru dreptate, munții noștri românești au îmbrăcat doliul în ziua de 19 l. c. alergând din toate părțile ca să dea ultima onoare iubitului și de toți stimatului căpitan Borgovan care, venind la noi, a căzut victimă zelului ce-l avea în împlinirea serviciului său. Dintre românii mai de frunte ardeleni puțini vor fi care să nu fi avut ceva atingere cu acest vrednic Român și brav oștean, care a servit 39 de ani în armată cu o fidelitate și un devotament de toți admirat și mai puțin aceia cărora numele lui să le fie necunoscut. Afle, dar, toți aceștia și întreg publicul român că înmormântarea decedatului căpitan a fost demnă de trecutul lui onorific. Ea a oferit o rară priveliște, pe cât de dureroasă, pe atât și de importantă și maiestuoasă. Onoare bravului corp ofițeresc al regimen-

¹ *Ibidem.*

² *Idem*, nr. 28, p. 111.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

Căpitanul Ștefan Borgovan

tului Baden care a dispus ca nimic să nu se cruțe pentru ca să dea cuvenitul ultim onor acestui meritat camarad de arme al lor; onoare bravilor Roșieni fără distincțiune de confesiune și naționalitate și Românilor ce veneau în masă din toate părțile și în prima linie onoare stimatului domn Iosif Giurca din Roșia și stimatei sale soții în a căror casă el a gustat până în cele din urmă o îngrijire adevărat mărinimoasă. Piscurile vechilor munți minerali acoperiți de cete ce nu aveau speranța a putea privi conductul precedat de vreo 200 băieși împărătești în uniformă și cu lampioanele aprinse, răsunau miile de salve ce se dădură neconținut în tot decursul căii ce a parcurs cortegiul funebru, compus din peste 5000 persoane, de la locuința sus-numitului domn și până la biserica greco-catolică din loc. Aici se făcuseră pregătiri frumoase pentru serviciul funebru, dar la rugările și reclamările mai multor asistenți, acesta se ținu sub cerul liber în cimitirul bisericii. Cu această ocaziune rosti parohul local greco-catolic Ioan Păcurariu o frumoasă cuvântare pe care, cum sunt informat, mai mulți camarazi de arme de-ai decedatului au cerut-o pentru a o conserva de suvenir. Sperăm că, nu mai puțin splendid, va fi parastasul ce se va ține în 30 al l. c. pentru repausul nobilului și eroicului suflet al răposatului”¹.

La data de 19 aprilie 1882, vestea despre moartea neașteptată a bravului căpitan Ștefan Borgovan a ajuns și în comuna sa natală, umplând de durere adâncă pe rudele sale, pe numeroșii săi amici și cunoscuți și pe toți aceia căroră, el, le-a fost ca un adevărat părinte și patron. Un martor din Sângeorz, ca unul care l-a cunoscut, scria aceleași „Gazete” din Brașov, că „a simțit a adâncă durere pentru această pierdere mare, mi-am zis. Cât e de frumos a fi omul om de omenie cât trăiește! Cât e de frumos a fi condus de un simț nobil! Iată virtutea, care adesea în lume nu se prețuiește, cum te petrece ca o mândră mireasă până la mormânt!

Dar nu! Omul nostru n-a murit, el trăiește prin faptele sale! Nu numai, că în timpul din urmă a ținut la școli pe spesele sale câțiva nepoți orfani, dar câți sunt, care mai înainte s-au bucurat de sprijinul lui și care, de n-ar fi fost mâna lui cu ei, ar fi astăzi foarte jos!... O mulțime de episoade mai cu seamă din revoluția din 1848 s-au reîmprospătat acuma prin numeroșii săi camarazi de arme, pe care i-a ajutat într-un fel sau altul, cum o știe face omul bun, episoade, care aproape date uitării așa și se descriu astăzi, încât și se pare că le ai înaintea ochilor, multe pe cât de triste, pe atât de interesante în felul lor. Ce material pentru cel ce s-ar îndemna a scrie biografia acestui bărbat!

Durerea te face adeseori a păcătui fără voie și a te întreba, cum Dumnezeu îți aduce în lume înainte de timp pe unul care era fala comunei sale, fala semenilor săi, părintele atâtor necăjiți, pe omul care, deși avea făcuți în serviciul statului și al țării sale aproape 40 ani totuși, abia de 54 ani bătrân bine conservat era încă verde, voinic și aproape a se pune în retragere și liniște? Și cum așteptam noi aceste zile, pentru a-l vedea aproape de noi și a ne mângâia prin el în zile grele!

... Moartea, încât știm a trebuit să-i fie grabnică și dacă – pe lângă toate suferințele – a putut totuși face dispozițiuni ultime, atunci nu ne îndoim că a pus o parte din averea sa – destul de frumoasă – și pe altarul națiunii, căci această bunătate și dorința nu-i lipsea.

Îndată după vestea tristă despre apunerea acestui brav fiu din comuna noastră s-au și ținut în biserica de aici la 23 l. c. un parastas potrivit pe meritele repauzatului. Zelosul preot local, Silviu Sohorca, care știe prețui îndeajuns virtutea și faptele demne, a știut, prin o cuvântare foarte potrivită, să dea defunctului tributul de recunoștință și ceremoniei bisericesti adevărata însemnătate în fața unui public atât de numeros, încât abia-l cuprindea biserica cea nouă atât de pompoasă și spațioasă.

Nu pot încheia aceste șiruri fără a mulțumi în numele rudelor și a numeroșilor amici și

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLV, 1882, nr. 43, p. 4.

Alexandru DĂRĂBAN

cunoscuți de pe aici tuturor acelor domni stimați din corpul ofițerilor, din Roșia de Munte și jur, care ca adevărați frați cu atâta iubire și interes au luat parte la așezarea rămășițelor pământene a repausatului și i-au făcut o înmormântare atât de demnă cum o descrie bunul corespondent în „Gazeta” nr. 43, căruia, în special, îi mulțumim”¹.

Mormântul bravului căpitan sângeorzean de la 1848/1849, Ștefan Borgovan, din cimitirul Bisericii greco-catolice din Roșia Montană

¹Idem, nr. 49, p. 2-3.

UN OFIȚER SÂNGEORZAN – ȘTEFAN BORGOVAN

DORIN DOLOGA

Condițiile favorabile create de trecerea unei părți a populației românești din Transilvania la greco-catolicism au permis crearea unor școli accesibile pentru populația românească. Crearea școlilor și a Regimentului II românesc de la Năsăud a avut ca rezultat apariția unor ofițeri români. Aceștia trebuiau să cunoască limba germană, folosită în armata habsburgică, pentru a putea primi și da ordine, a întocmi situații și a purta corespondență cu autoritățile militare. Pentru acest lucru era absolut necesar să urmeze cursurile școlare. Românii s-au ridicat la gradul de ofițer exclusiv pe baza meritelor lor, neavând cine să-i susțină. Este adevărat însă că ofițerii români nu proveneau din rândul iobagilor, ci dintre oamenii liberi. Totodată, majoritatea românilor erau ofițeri inferiori, în timp ce ofițerii superiori erau austrieci și maghiari. Regimentele habsburgice din Transilvania erau compuse din diferite naționalități. Procentele naționalităților în cadrul acestor regimente erau urmărite strict de către autoritățile habsburgice. Regimentul 50 infanterie austro-ungară de la Alba Iulia, în cadrul căreia a activat și Ștefan Borgovan, era alcătuit în anul 1900 în proporție de 70 % din români, 20 % maghiari și 10 % germani¹. Ofițerii români au avut un rol important în ridicarea socială și culturală a populației românești din Transilvania. Acest fapt a avut ca rezultat conservarea românismului în această zonă. În îndeplinirea atribuțiilor militare ofițerii români au căpătat o bogată experiență. Umblând prin Europa în timpul campaniilor militare au dobândit o prestanță pe care au știut să o valorifice. După pensionare au fost de un real folos comunităților românești în domeniul administrativ, școlar, juridic, cultural, economic, influențându-le în sens pozitiv. După retragerea din activitate ofițerii români au activat în administrație, justiție, sau bănci. Ofițeri ca George Lica din Sângeorz Băi, Ioan Purceilă din Prundu Bârgăului, Ioan Mărgineanu din Ragla, Vasile Popițan din Nepos, au susținut cauza națională. Francisc Mihăilaș din Șieuț a fost primar la Năsăud, iar Leontin Luchi din Feldru a fost vicecăpitan al Districtului Năsăud și apoi președinte al Tribunalului (Sedriei) din Năsăud. Alți ofițeri au făcut parte din Consiliul de administrație al Băncii Aurora din Năsăud, sau au făcut donații Gimnaziului din Năsăud.

Pe de altă parte autoritățile habsburgice voiau să umple golurile din armată datorită pierderilor de pe câmpul de luptă din perioada respectivă. Imperiul habsburgic au purtat războaie împotriva Imperiului otoman (1663-1664, 1683-1699, 1716-1718, 1737-1739, 1788-1791) și împotriva Prusiei (1756-1763). În timpul războiului de 7 ani împotriva Prusiei armata Imperiului habsburgic a pierdut 300.000 de oameni². După înfrângerile suferite împotriva armatei prusace în anul 1760, Viena era în pragul falimentului³. Înființarea regimentelor grănicerești asigura sporirea efectivelor armatei habsburgice cu costuri reduse. Potrivit proiectului întocmit în anul 1761 de organele militare habsburgice, constituirea a 7 regimente de graniță, din Banat până în Bucovina, cu un efectiv de 17.000 de oameni, avea să coste doar 170.008 florini, în timp ce

¹ A. I. Hickmann, *Die Nationalitäten-Verhältnisse im Mannschaftsstandederk.u.k. gemeinsamenArmee*, DruckundVerlagderKartogr. Anstalt von G Freytag&Berndt, Wien, VII/1.

² Paul Kennedy, *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Editura Polirom, Iași, 2017, pp. 101, 122.

³ *Ibidem*, p. 121.

Dorin DOLOGA

aceleași efective militare regulate aveau să coste vistieria Imperiului habsburgic de peste 8 ori mai mult, adică 1.425.702 florini¹.

Printre ofițerii români s-a numărat și Ștefan Borgovan, originar din Sângeorz Băi. Acesta s-a născut la 13.01.1828 la Sângeorz Băi. El era fiul lui Dumitru Buzdug și Nastasia Buzdug².

În anul 1846 a absolvit Institutul Militar din Năsăud ca subofițer, avansând la gradul de plutonier. În anul 1848 a mărșăluit împreună cu Batalionul I grăniceri în Ungaria. La întoarcerea din Ungaria a fost repartizat la Compania a VIII-a grăniceri. În cadrul acestei companii a luat parte a luptat la 9 februarie 1849 de la Simeria. Sub ploaia de gloanțe a inamicului a distrus podul peste râul Strei, oprind astfel pe moment înaintarea inamicului, în timp ce trupele habsburgice și-au putut recupera pozițiile. Pentru eroismul dovedit în luptă a fost decorat cu Medalia de argint pentru vitejie, clasa I-a.

În anul 1850 a fost avansat la gradul de locotenent, primind comanda Companiei I de casă. După desființarea Regimentului II românesc de graniță de la Năsăud a fost încadrat în cadrul Regimentului 50 infanterie austriacă de la Alba Iulia. A fost promovat la gradul de locotenent major, apoi de căpitan. A ocupat funcții importante în cadrul comandamentului districtului regimentului, autoritățile militare recunoscându-i meritele.

În anul 1882, după o scurtă boală a încetat din viață, fiind înmormântat la Roșia Montană.

Redăm în continuare necrologul și articolul publicat în ziarul Observatorul Nr. 28, anul V, 1882, p. III, cu ocazia încetării din viață a lui Ștefan Borgovan:

Necrolog

Un ofițer năsăudean

Corpul ofițerilor din Regimentul de infanterie Frederic Wilhelm Ludovic, mare duce de Baden, Nr. 50, cu inima frântă aduce la cunoștință decesul onorabilului camarad, al domnului căpitan c. reg. Ștefan Borgovan, decorat cu Crucea militară pentru merite, cu Medalia de război și cu insignă, în etate de 54 de ani, după un morb³ scurt, a răposat în Roșia Montană, unde se depune astăzi spre repaus etern. Rugăciunile de parastas se vor celebra în 21 ale lunii curente, la ora 10 a.m.⁴ în biserica catedrală din loc. Alba Iulia, în 19 aprilie 1882.

Articolul trimis ziarului Observatorul

Mult Onorate Domnule Redactor

Momentul care mă îndatorează a vă înșira aceste litere e unul dintre cele mai triste, nu numai din viața mea, fără [doar și] poate din viața fiecărui român. Bravul nostru căpitan Ștefan Borgovan, născut în Sângeorzul Năsăudului, la întâi martie a.c.⁵ fu onorat prima oară cu denumirea de președinte la Comisia de înrolare a recruților.

¹ Mihail E. Ionescu, „Regimentele grănicerești române din Transilvania și Banat și rolul lor în lupta socială și națională a românilor”, în Ilie Ceaușescu (coordonator), *File din istoria militară a poporului român*, vol. 11, Editura Militară București, 1983, p. 204.

² Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare SJANBN), *Colecția registre parohiale de stare civilă*, registrul 1132, f. 17 v.

³ Boală.

⁴ Ante meridian, înainte de amiază.

⁵ Anul curent.

Un ofițer sângeorzan – Ștefan Borgovan

Succesul acestui serviciu până în 16 l.c.¹ repurtat a fost foarte lăudabil, dar când s-a apropiat de sfârșirea lui, chiar cu ocazia plecării din Roșia Montană către ultimul cerc, Câmpeni, cruda moarte fără de a-l lăsa ca să se întoarcă și să primească atât lauda, cât și mulțumirea cuvenită pentru îndeplinirea acestui serviciu și succesului său eminent, l-a mutat la cele veșnice, lăsându-i ultima nevenire în Roșia Montană din Munții Apuseni.

Cu ziua de 16 aprilie a.c., bravul Regiment de infanterie Marele principe de Baden Nr. 50 și-a pierdut cea mai veche frunză a coroanei formată din capul ofițeresc, și-a pierdut pe ultimul martor al medaliei de aur, ale cărei raze din fruntea stindardului Batalionului I evocă nemurirea luptelor eroice, făcute în 1848-49 de fiii săi. Și-a pierdut un proprietar al decorațiilor: Medalia de argint pentru bravură, Medalia de război, Crucea de serviciu, Crucea de argint de demnitate. Națiunea română, numai drept zicând, a pierdut una din acele persoane cu care se poate întotdeauna mândri.

Fie-i țărâna ușoară și memoria eternă !

Redacția ziarului adaugă un apel în favoarea ridicării unui monument pentru Ștefan Borgovan, originar din Sângeorz².

¹ Luna curentă.

² SJANBN, *Colecția personală Virgil Șotropa*, dosar 58, fascicula 3, ff. 1-3.

Predica XXXIX

Sărbătoarea Sfântului Martir George

SILVIU SOHORCA

Luptă-te ca un ostaș bun a lui Christos (II Tim. 2. 3)

Sfântul Martir George, a cărui amintire o săvârșește astăzi Sfânta mamă Biserica, ni se înfățișează nouă închipuit ca un ostaș puternic, înarmat cu scut și lance, stând pe un cal înfocat care sare peste un balaur spăimântător. Pe unele icoane se află în apropiere-i închipuită și o fecioară tremurătoare lângă dânsa cu o oiță.

Această arătare unii învățați o țin de fapt adevărată și zic că în Capadocia era pe timpul Sfântului George un balaur înspăimântător căruia în toată ziua trebuia să i se dea de mâncare o fată tânără, cu o oaie, însă Sfântul George pe când groaza și frica era generală și pe când veni rândul chiar la fata domnitorului să o predea acestui animal, se înarmă și încălecă spre uciderea acestuia; alții însă zic că această icoană este numai simbolică sau închipuitoare și anume: zic că prin balaur se înțelege păgânătatea, între care petrecea Sfântul George și în contra căreia se lupta cu atâta zel și foc vrând a lăți credința cea adevărată și că fecioara și oaia din apropiere-i înseamnă Sfânta Credință creștină, pe care păgânii vreau a o sugruma și înăduși.

Oricum ar fi fost acest lucru – noi atâta putem trage din această arătare, că fiecare suntem ostași a lui Christos, sub a cărui steag am jurat în Sfânta Taină a Botezului, că trebuie să ne luptăm în continuu în această viață contra tuturor ispitelor, adică în contra balaurului sau a demonului care vrea a ne trage către pieire și osândă și că în tot timpul avem a ne rezema și sprijini pe sfânta noastră credință creștină.

Despre aceasta mi-am propus a vorbi. Fiți cu luare aminte!

Nu trebuie mult să încercăm în viața omenească până ce aflăm că omul cel mai mult timp al traiului său îl petrece numai în lupte; el prea puțin se bucură de pace pe acest pământ; aleargă în sus, aleargă în jos și niciodată nu se află liniștit pe deplin. Grijiile și cugetele pământeste, dorul de a se înavuți, râvna spre a ajunge la ranguri și onoruri lumești, ispitele trupului, a lumii și a diavolului, toate acestea țin legată mintea omenească în cele mai tari lanțuri și cătușe de robie, o trudes, o chinuiesc vrând fiecare a o trage pe partea sa.

Acestea toate formează în zilele noastre un balaur tot atât de înfricoșat ca și cel de pe timpul Sfântului Martir George; contra acestora avem noi să ne luptăm ca niște ostași buni a lui Isus Christos, după cum zice Sfântul Apostol Paul către iubitul său învățăcel Timotei.

Dar, oh! Câte și mai câte suflete nu înghite acest balaur nimicitor, câte oi credincioase nu scoate el din staulul lui Christos și le aruncă în staulul pieirii și prăpastiei, numai pentru că nu se știu lupta ca ostașii cei buni a lui Isus Christos și pentru că pierd din vedere sfânta și mântuitoarea lui credință?!

Pe unul îl vedem ispitindu-se și cufundându-se în grijiile pământeste, îngrijindu-se de bunăstarea trupului său atât de tare încât de nutremântul¹ nici că-și aduce aminte; se strădu-

¹ Hrana necesară traiului.

Silviu SOHORCA

iește a aduna averi peste averi, comori peste comori, înaintea poftei și nesațului său, nimic este sfânt, nimic neiertat, folosește orice mijloace întru atingerea scopului său, cămătărește, trage și asuprește și nu-și aduce aminte că sfânta credință a lui Isus Christos oprește tot lucrul agonisit pe nedrept, atare uită cuvintele Mântuitorului de la matei: „Ce folosește omului de-ar dobândi lumea toată și-și va pierde sufletul său” (Matei 16, 20) sau de cele ce le zice la Luca: „Nebune! Întru această noapte voi a cere sufletul tău de la tine, dar cele adunate a cui vor fi?” (Luca 12, 20).

Pe un al doilea îl vedem însetând și ispitindu-se de onoruri, dregătorii și ranguri lumești! Nimic cruță, nimic lasă nefolosit numai ca să-și facă destul poftei sale. Pe fratele său ce vede că-i stă în cale, îl pizmuiește, îl surpă prin cuvinte hulitoare și clevetitoare și după ce odată și-a ajuns ținta dorită, atunci râde în inima sa cu dulceață cugetându-se fericit. Dar, oh! Ce deșertăciune, atare nu-și aduce aminte că pentru toate strâmbătățile făcute îl va ajunge mâna cea drept pedepsitoare a lui Dumnezeu, dacă în această lume, de bună seamă în cealaltă, nu-și aduce aminte că toate semnele și crucerii¹ pe nedrept câștigate, ce le-a purtat el spre onoare în această lume, în cealaltă se vor preface în flăcări de foc și în chinuri veșnice și consumatoare, nu-și aduce aminte că acei care în această lume i-au fost supuși și pe care i-a asuprit și bătut, în cealaltă vor fi domni; el uită cum că sfânta credință a lui Christos trebuie să și-o folosească omul în această lume ca pe o armă sfântă și mântuitoare contra tuturor năvălirilor și atacurilor lumești.

Pe un al treilea îl vedem ispitit de pofta lumii acesteia, petrecând-și timpul vieții sale întru plăcerea și dezmiardarea trupului său. Acesta, orbit de patima cea rea, străbate toate unghiurile, umblă toate cărările, încearcă toate locurile rele și primejdioase, se însoțește cu cei mai stricați și prăpădiți oameni și îmbuibându-se în toate dezmiardările își întină și îngroapă sufletul său în cele mai cumplite blestemății și fărădelegi.

Pe unul ca acesta îl ajung acestea chiar și în lumea aceasta. Nu ați văzut și nu vedeți exemple cât de numeroase de acest soi de oameni care, nimicindu-și și risipindu-și averile lor cu scop să-și facă destul poftelor sale desfrânate, în urmă au ajuns ca niște vai de capul lor, cerșetori pe lângă gardurile și ușile oamenilor! Desfrânările au schimbat chipul lor, cel plăcut și frumos în schimositură urâtă; se pare nici nu mai seamănă a oameni.

Dar baremi dacă și-ar lua pedeapsa, sărmanii de ei, cu suferințele din lumea aceasta!

Dar nu! Ei, aici, își iau numai pedepsele cele vremelnice și trupești, în cealaltă lume îi așteaptă torturi mai cumplite și veșnice, acolo sufletul lor se va chinui de viermele cel neadormit al iadului; atunci se vor căi ei pentru faptele lor cele deșarte, însă va fi târziu, deoarece nu au vrut să folosească la timp învățătura și arma sfintei credințe a lui Christos, cu ajutorul căreia ar fi putut alunga și depărta toate ispitele rele și toate cugetele netrebnice și desfrânate.

Dar cea mai grea ispită cu care trebuie să se bată și lupta omul în această viață este aceea ce provine de la diavolul sau de la cel rău. Acesta, ziua-noaptea, priveghează pândind după călcâiul omului, umblă încercând pe cine să înghită, pe cine să aducă la pieire. El, cu viclenia cu care s-a folosit când a înșelat pe protopărinții noștri, se folosește și în zilele noastre, încearcă mai întâi natura fiecărui om și, acomodându-se, după aceea îl ispitește până ce-l încurcă în lațurile sale.

De aceea și zice Sfântul Părinte Isidor: „diavolul când încearcă a înșela pe oricine, mai întâi îi încearcă natura sa și de aici, apoi, aplică mijloacele apte cu care l-ar atrage la păcat”. Ispitele diavolului ușor se vor învinge dacă, mai întâi, se va învăța omul a se cunoaște pe sine însuși, că așa văzându-și scăderile sale pe acele să se năzuiască de a le înăduși și depărta, – înlo-

¹ Bănuți.

Predica XXXIX. Sărbătoarea Sfântului Martir George

cuindu-le cu alte însușiri bune. Așa de exemplu, dacă cineva e aplecat spre avariție și scumpete să se dea încetul a face pomeni, a ajutora pe cei lipsiți după puțință, a nu trage, a nu asupra și cămătari și, atunci, diavolul, de bună seamă, va fugi rușinat de la casa sufletului său și nu-l va putea trage în cursele sale.

Este cineva aplecat spre dezmierdări și desfrânări lumești, atunci facă ce-i spune sfânta credință, înfrână-și ispitele trupești cu posturi și ajunuri, împreună-se cât de des cu pâinea cea cerească și mântuitoare: cu trupul Domnului Christos și diavolul iar nu va avea nici o putere asupra lui.

Este cineva predominant de sentimentul semeției și superbiei, atunci lupte-se ca un ostaș bun a lui Christos, cu armele credinței, care atât de frumos recomandă umiliința și supunerea; și atunci învingerea și triumful contra celui rău îi va fi sigur. Așa stă lucrul, cu toate ispitele, fie acele din partea lumii, fie din partea trupului, fie din partea diavolului, omul trebuie să se lupte întâi cu toată bărbăția în contra lor și dacă ar vedea că nu poate învinge, atunci trebuie să fugă de dânsule și să înconjure tot prilejul de a cădea în ele.

Iaca ce asemănare frumoasă ne arată aici Sfânta Scriptură, între acei care fug de ispite și între acei care se supun lor. Iosif, fiul lui Iacob a fost ispitit de muierăa lui Putifar¹, el s-a luptat contra ei și văzând că ispita poate să-l învingă, fugi încât numai veșmântul rămase în mâna Faraonitei; Samson cel tare a fost ispitit de altă femeie cu numele Dalila, el însă nu s-a opus și a fost învins, după aceea a fost dat în mâna filistenilor care i-au scos ochii.

Ce ne rămâne dar și nouă, decât că, văzând urmările rele ale ispitelor, să ne luptăm pentru dezrădăcinarea lor din grădina inimii noastre și să plantăm în aceasta sămânța virtuților; ce ne rămâne decât ca să punem înaintea ochilor noștri pe martirii care au sângerat pentru credința lui Isus și să le urmărim faptele lor; ce ne rămâne alta decât ca să privim cât de des icoana Sfântului Martir Mucenic George și văzându-l cu ce bărbăție se luptă contra balaurului, să ne întărim în credință asemenea acestui sfânt care, nevrând nici în un mod a se despărți de Christos, a fost torturat de către împăratul Dioclețian² cu cel mai grozave chinuri. Așa a fost aruncat în prinsoare întunecoasă, după aceea așternându-l pe pământ cu fața în sus, i-a pus deasupra pieptului o piatră de o greutate foarte mare, iar dacă acest tiran a văzut că nici așa nu-l poate abate de la sfânta credință, în ziua următoare l-a tras pe o roată ferecată cu fiere ascuțite de pe care, luându-l, l-a înmormântat în var nestins, peste care turnând apă, s-a ars de tot și așa și-a dat sufletul său acest sfânt bărbat în mâna Mântuitorului, pentru care a suferit martir.

Să ne îmbărbătăm dară și noi din toate puterile noastre spre lupta contra balaurului de astăzi ce am zis că stă din grijile prea mari și cugetele prea multe către cele lumești, din dorul de a ne înavuți peste măsură, din râvna spre onoruri lumești și deșarte, din ispitele lumii, a trupului și a diavolului și să ne luptăm ca niște ostași buni a lui Christos, având înaintea ochilor totdeauna credința și învățătura sa cea sfântă, căci numai așa vom putea arăta la capătul vieții noastre flamura plină de învingere ca și Sfântul Martir George și numai așa vom putea dobândi în ceruri, ca și dânsul, coroana nemuririi. Amin³!

¹ Putifar sau Potifar este un personaj din povestea biblică a lui Iosif din Cartea Geneza. Acolo se spune că Putifar era căpitan al gărzilor palatului. Putifar îl face pe Iosif șeful gospodăriei sale, dar soția lui Putifar, care nu este numită în Biblie sau în tradiția creștină, devine furioasă pe Iosif pentru că acesta rezistă la încercările ei de a-l seduce și îl acuză pe nedrept de tentativă de viol. Putifar îl aruncă pe Iosif în închisoare, iar capacitatea lui de a interpreta visele va fi aflată mai târziu de Faraon de la ceilalți prizonieri (https://ro.wikipedia.org/wiki/Putifar_%C8%99i_so%C8%99Bia_lui, accesat 11.06.2024).

² Dioclețian a fost împărat roman de la 20 noiembrie 284 până la 1 mai 305. Odată cu urcarea lui pe tron începe era dioclețiană (<https://ro.wikipedia.org/wiki/Diocle%C8%99Bian>, accesat 11.06.2024).

³ *Predicatorul Săteanului Român*, Gherla, anul I, 1875, cursul I, p. 253-258.

Cununații din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Registrele profesionale de stare civilă au fost introduse în Transilvania spre sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea de către cultele romano-catolic și reforma¹.

Registrele parohiale de stare civilă au reprezentat un instrument deosebit, în principal, în ceea ce privea evidența populației. Administrația timpurilor de atunci a exercitat o influență continuă asupra modului de conducere a acestor registre dându-se dispoziții legale în acest sens privind consemnarea nașterilor, botezurilor, căsătoriilor și deceselor. La 1773 împărăteasa Maria Tereza a decretat un „Regulament de recrutare”, capitolul III al acestuia fiind dedicat registrelor parohiale și obligațiile preoților privind completarea acestora².

La sfârșitul secolului al XVIII-lea forul bisericesc greco-catolic de la Blaj a tipărit registre parohiale de stare civilă pe care le-a repartizat parohiilor subordonate, fiind tipărite în limba română. La început s-au folosit caracterele chirilice, trecându-se apoi la scrierea cu caractere latine³.

Datorită presiunii statului, registrele de stare civilă au cunoscut o îmbunătățire continuă, astfel că în anul 1850, de exemplu, în registrul cununaților a apărut o rubrică nouă privitoare la starea cununaților (june, văduvi)⁴.

Timp de peste trei secole, registrele parohiale de stare civilă au fost singurele instrumente a fenomenului de stare civilă, fiind documentele de care se foloseau instituțiile statului pentru dovedirea stării civile ale persoanei⁵.

În cele ce urmează ne vom opri asupra Registrelor parohiale de stare civilă ale parohiei greco-catolice din Sângeorz-Băi, matricula cununaților în perioada 1900-1901. Pentru a fi mai ușor accesibile informațiile am decis utilizarea următoarelor numerotări:

- 1 = numele, prenumele și statutul cununaților
- 2 = luna și ziua cununiei
- 3 = locul nașterii, strada și numărul casei
- 4 = confesiunea
- 5 = etatea (vârsta) cununaților, statutul lor de celibi sau văduvi.
- 6 = numele, prenumele, locuința și statutul părinților.

¹ Valentin Istrate, „Colecția registrelor de stare civilă. Registre parohiale”, în *Angustia, Sfântu Gheorghe*, 1998, nr. 3, p. 371.

² *Ibidem*, p. 372; Liviu Moldovan, Înregistrarea de către biserici a botezaților, cununaților și înmormântărilor în Țările Române în secolele XVIII – XIX, în *Populație și societate. Izvoare de demografie istorică*, vol. III, ..., p. 137.

³ *Ibidem*.

⁴ Mircea Brie, *Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX – începutul secolului XX)*, Oradea, Editura Universității Oradea, 2008, p. 40.

⁵ Istrate, *Colecția...*, p. 373.

Alexandru DĂRĂBAN

7 = numele, prenumele, religia, locuința și statutul martorilor:

a) la învoirea liberă; b) la cununia însăși.

8 = preotul care a săvârșit cununia

9 = vestirea de trei ori și când? dacă au fost dispensați și de la care împiedicări?

1902

I

1. Alexandru Mutu – june de plugar, Ana Pop - jună de plugar.

2. 13 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.

mireasa: născută în Sângeorgiu, Strada Principală.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. Nu este specificat numele părinților¹.

Saveta Ion Ic. Pop, văduvă.

7. a) nu este trecut numele martorilor².

b) Alexandru Pop și Saveta , soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

II

1. Alexandru Râmbulea – june de plugar, Nastasia Mutu – jună de plugar.

2. 13 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Între Uliți.

mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. nu mai este trecut vârsta mirilor.

6. Tata: Ion Ic. Râmbulea, văduv.

Tata: Login Mutu, văduv.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) George Cicedea și Ioana, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente⁴.

III

1. Vasile Șpaimoc – june de plugar, Ioana Anton – jună de plugar.

2. 15 februarie.

¹ Începând cu acest an nu mai este trecut vârsta mirilor.

² Începând cu acest an nu mai sunt trecuți martorii.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond Registrele parohiale de stare civile, Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi, Matricula cununaților nr. 612, anii 1884-1911, p. 55 v.-56, poz. 1.

⁴ *Ibidem*, p. 56 v.- 57, poz. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. nu mai este trecut vârsta mirilor.
6. Ion Scr. Șpaimoc și Nastasia.
Tata: Iacob Anton (Puciu).
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) George Bulța și Sofia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

IV

1. **Alexandru Utalea – june de plugar, Eugenia Nicolai – jună de plugar.**
2. 15 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. mirele: 28 ani, mireasa: 22 ani.
6. Mama: Luciana, văduvă.
Alexa Nicolai și Ioana, soția sa.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Domide Utalea și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

V

1. **Anton Buga – plugar, văduv, Ioana Jarda – jună de plugar.**
2. 17 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecut vârsta mirilor, mirele văduv.
6. Nu este specificat numele părinților.
Mama: Paraschiva M. Jarda, născută Mutu.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Greasin Nicolai și Nastasia, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

VI

1. **Cosma Sohorca – june de plugar, Raveca Tahâș - jună de plugar.**

¹ *Ibidem*, poz. 3.

² *Ibidem*, poz. 4.

³ *Ibidem*, poz. 5.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

2. 17 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Dănilă Tahâș și Senia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Costan Puițeu și Raveca, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

VII

1. **Victor Andressi – june de plugar, Maria Georgeș - jună de plugar.**
2. 20 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Ion G. Andressi și Maria.
Ion P. Georgeș și Floarea.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Toader Isip și Floarea, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

VIII

1. **Gavrilă Marica – june de plugar, Leontina Pop – jună de plugar.**
2. 22 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Peste Apă.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Ștefan N. Marica și Tecla.
Tata: Donisă Pop, plugar.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Greasin Nicolai și Nastasia, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 6.

² *Ibidem*, poz. 7.

³ *Ibidem*, poz. 8.

Alexandru DĂRĂBAN

IX

1. **Samson Ciociu – june de plugar, Titiana Costan – jună de plugar.**
2. 22 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorz-Băi, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Petre și Todora.
Tata: Costan G. Costan.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Flore Hâruga și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

X

1. **Alexandru Vâncă – june de plugar, Maria Luciu – jună de plugar.**
2. 27 februarie.
3. mirele: născut în Ilva Mică.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Grigore și Paraschiva.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Donisă Nechiti și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XI

1. **Alexandru Al-George – june de plugar, Ileana Nicolai – jună de plugar.**
2. 1 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Mama: Matroana S. Al-George, văduvă.
Toma Nicolai și Ana.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ion N. Al-George și Matroana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 9.

² *Ibidem*, p. 57 v.- 58, poz. 10.

³ *Ibidem*, poz. 11.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

XII

1. **Nicolae Andressi (Pârvu) – june de plugar, Floarea C. Larionesi – jună de plugar.**
2. 3 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Ion C. Larionesi și Irina.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Costan Popicica și Ioana, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XIII

1. **Domide Cordoș - june de plugar, Ioana tahâș - jună de plugar.**
2. 6 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Conța.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Tata: Iacob Cordoș.
George Tahâș și Eugenia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Teofil Ureche și Ioana, soția sa, din Rodna Veche.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XIV

1. **Dănilă Jojă – june de plugar, Ana Nicolai – jună de plugar.**
2. 6 martie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Perșa.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Mama: Maria Ion Jojă, văduvă.
Mama: Matroana Terente Nicolai, văduvă.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ilisie Pop și Ioana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

¹ *Ibidem*, poz. 12.

² *Ibidem*, poz. 13.

³ *Ibidem*, poz. 14.

Alexandru DĂRĂBAN

XV

1. **Vasile Lușor (Mogin) – june de plugar, Mărina Jarda – jună de plugar.**
2. 16 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Andrei Lușor și Cătălina, economi.
Tata: Simion.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Dănilă Șorecău și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XVI

1. **George Gros – june de fierar, Lucreția Grecu – jună de lingurar.**
2. 26 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Iacob Gros, fierar și Susana.
George și Teodosia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Vasile Măriuș și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XVII

1. **Anton Hangea – învățător, Matilda Strâmbu – jună.**
2. 28 septembrie.
3. mirele: născut în Maieru, locuință în Năsăud.
mireasa: născută în Lemnii (Kövis).
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirelui, mireasa 19 ani, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Orfană.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Dr. Andrei Monda și Rafila, soția sa, greco-ortodocși.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

¹ *Ibidem*, poz. 15.

² *Ibidem*, poz. 16.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

XVIII

1. **Solomon Mărcuș - văduv, Ioana Gabor - jună.**
2. 1 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Este trecut doar cuvântul „părinți” fără nume.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru Cucu și Maria Ciocan, soția sa.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XIX

1. **Larion Costan - văduv, plugar, Iftinia Ciociu - fată de plugar.**
2. 16 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Petre și Todora.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Iacob Cordoș și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XX

1. **Alexandru Varvari - văduv, plugar, Raveca Marica - jună de plugar.**
2. 24 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Ștefan N. Marica și Tecla.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Toader N. Pop și Todora Ștepopae, văduvă.
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

¹ *Ibidem*, p. 58 v.- 59, poz. 17.

² *Ibidem*, poz. 18.

³ *Ibidem*, poz. 19.

Alexandru DĂRĂBAN

XXI

1. **Maxim Alexi – văduv, plugar, Nastasia Jarda născută Nicolai – văduvă.**
2. 27 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii văduvi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Nu este specificat numele părinților.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ion Marcu, învățător și Elisabeta, soția sa..
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XXII

1. **Maxim Pop – june, Cătălina Strugar – jună.**
2. 27 noiembrie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută în Sângeorgiu, Valea Borcut.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Tata: Grigore, plugar.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Solomon Cârca și Cătălina, soția sa..
8. Silviu Sohorca.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

*

Căsătorii = 22 toate fiind între persoane de confesiune greco-catolică, 17 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost 4, iar văduvi 1.

Cununiile = 10 săvârșite de preotul Silviu Sohorca, , iar 12 de preotul Aurel Chintean.

Născuți în alte localități = 2 miri (1 Maieru, 1 Ilva Mică) și 1 mireasă în Lemniu.

Părinții mirilor:

- nu este menționat ambii părinți sau a unuia dintre părinți în 13 cazuri
- 6 cazuri cu mame văduve sau numai cu menționarea mamei.
- 8 cazuri cu tată văduv sau numai cu menționarea tatălui.

Orfani = 1

Impediment canonic: nu au fost.

Vârsta mirilor este trecută doar într-un singur caz la ambii, iar în un caz numai vârsta miresei.

Începând cu acest an nu se mai menționează numele martorilor.

În privința nașilor: 1 caz din Rodna Veche, iar un caz a fost cu nași ortodocși.

¹ *Ibidem*, poz. 20.

² *Ibidem*, poz. 21.

³ *Ibidem*, poz. 22.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

1903

I

1. **Grigore Buta – văduv, plugar, Lucreția Buia – jună.**
2. 31 ianuarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Nu este specificat numele părinților.
Nu este specificat numele părinților.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Dănilă Buia și Saveta născută Flore, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

II

1. **Grigore Al George – june de plugar, Maria Strugar – jună.**
2. 2 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Miron Al George și Ioana.
George și Palagia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Elia Borgovan și Cătălina, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

III

1. **Maxim Georgeș - plugar, Saveta Pop – jună de plugar.**
2. 7 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Dochia Login Georgeș, văduvă.
Tata: Anchidim P. Pop, văduv.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru G. Budușan și Maria, soția sa.
8. Aurel Chintean.

¹ *Ibidem*, poz. 1.

² *Ibidem*, poz. 2.

Alexandru DĂRĂBAN

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

IV

1. Anton Siminic – june de plugar, Raveca Haliță – jună de plugar.

2. 9 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.

mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.

6. Orfan.

Ștefan și Cosmiana.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) Maxim Siminic și Maria născută Gagea, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

V

1. Macedon Lușor – june de plugar, Maria Șirlincan – jună de plugar.

2. 9 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.

mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.

6. Maxim și Senia.

Pavel și Sofia.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) Costan Ioan Cârțu și Măriuca născută Lușor, soția sa.

8. Aurel Chintean.

9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

VI

1. Maxim Buia – june de plugar, Ioana Jarda – jună de plugar.

2. 11 februarie.

3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.

mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.

4. ambii de confesiune greco-catolică.

5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.

6. Alexa și Măriuca.

Ion Clem. Jarda și Ileana.

7. a) nu este trecut numele martorilor.

b) Grigore Lupoae și Ioana născută Haliță, soția sa.

¹ *Ibidem*, p. 59 v.- 60, poz. 3.

² *Ibidem*, poz. 4.

³ *Ibidem*, poz. 5.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

VII

1. **Costan Moldovan – văduv, plugar, Saveta Mihali Pagu – jună.**
2. 14 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu.
mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Muncel.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
6. Văduv.
Mama: Ileana.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexa Bulța și Ioana n. Andresi, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

VIII

1. **Maxim Petrașc – june de plugar, Teodosia Pop – jună de plugar.**
2. 16 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Peste Apă.
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Orfan.
Mama: Mărina.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru Cucu și Măriuca, născută Ciocan, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

IX

1. **Ștefan Buga – june de plugar, Saveta Șirlincan – jună de plugar.**
2. 21 februarie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Principală.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Tata: George.
Tata: Vasile.
7. a) nu este trecut numele martorilor.

¹ *Ibidem*, poz. 6.

² *Ibidem*, poz. 7.

³ *Ibidem*, poz. 8.

Alexandru DĂRĂBAN

- b) Nechita Moise Miron și Titiana, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

X

- 1. Iacob Sfrengu - văduv, plugar, Maria Ilieș - văduvă.**
- 2. 26 februarie.
- 3. mirele: născut în Sângeorgiu, Valea Borcutului.
mireasa: născută Sângeorgiu, Valea Borcutului.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică.
- 5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii văduvi.
- 6. Nu este specificat numele părinților.
Nu este specificat numele părinților.
- 7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Procopie Buia și Ioana, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XI

- 1. Maței Peter - zilier, văduv, Maria Gabor - jună.**
- 2. 9 mai.
- 3. mirele: născut în Săcel (Marmația).
mireasa: născută Sângeorgiu, Între Uliți, nr. 185.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică.
- 5. Nu este trecută vârsta mirilor, mirele văduv, mireasa celibă.
- 6. Nu este specificat numele părinților.
Orfană.
- 7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Toader Larion și Dochia, soția sa.
- 8. Aurel Chintean.
- 9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XII

- 1. Nicolau Ruști - june de plugar, Varvara Neamțiu - jună de plugar.**
- 2. 13 iunie.
- 3. mirele: născut în Sângeorgiu, Strada Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Peste Apă.
- 4. ambii de confesiune greco-catolică.
- 5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
- 6. Nu este specificat numele părinților.
Mama: Maria.

¹ *Ibidem*, poz. 9.

² *Ibidem*, p. 60 v.- 61, poz. 10.

³ *Ibidem*, poz. 11.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Grigore Ruști și Nastasia, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XIII

1. **Ilie Badeu – june de plugar, Ioana Flore – jună de plugar.**
2. 13 iunie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Între Uliți.
mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Tata: Procopie.
Dănilă și Dochia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ioan Anton și Ana, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XIV

1. **Ioan Joja – june de plugar, Ioana Pop.**
2. 13 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
mireasa: născută Sângeorgiu, Strada Principală.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Orfan.
Filip și Nastasia.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ioan Varvari și Măriuca, soția sa.
8. Aurel Chintean.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

XV

1. **Domide Pop – june de plugar, Cătălina – jună de plugar.**
2. 13 iulie.
3. mirele: născut în Sângeorgiu, Pe Rogină.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Scridon și Dochia.
Ioan și Maria.

¹ *Ibidem*, poz. 12.

² *Ibidem*, poz. 13.

³ *Ibidem*, poz. 14.

Alexandru DĂRĂBAN

7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Alexandru Pop și Saveta, soția sa.
8. Aurel Chinteuan.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente¹.

XVI

1. **Ioan Dănilă – june maestru faur, Maria Treancă – jună.**
2. 13 iulie.
3. mirele: născut în Nimigea.
mireasa: născută Sângeorgiu, Peste Apă.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Sidor și Maria.
Orfană.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Toma Puițeu și Sofronia, soția sa.
8. Aurel Chinteuan.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente².

XVII

1. **Grigore Lăcătuș - zilier, Maria Petre Lăcătuș - fiică de zilier.**
2. 17 octombrie.
3. mirele: născut în Ilva Mare.
mireasa: născută Sângeorgiu, Pe Prund.
4. ambii de confesiune greco-catolică.
5. Nu este trecută vârsta mirilor, ambii celibi.
6. Nu este specificat numele părinților.
Nu este specificat numele părinților.
7. a) nu este trecut numele martorilor.
b) Ioan Urs și Mărina, soția sa.
8. Aurel Chinteuan.
9. Vestit de 3 ori, fără impedimente³.

*

Căsătorii = 17 toate fiind între persoane de confesiune greco-catolică, 13 perechi fiind celibi, celibi+văduvi au fost 3, iar 1.

Cununiile = 17, săvârșite de preotul Aurel Chinteuan.

Născuți în alte localități = 3 miri (1 Săcel Maramureș, 1 Ilva Mare, 1 Nimigea).

Părinții mirilor:

- nu este menționat ambii părinți sau a unuia dintre părinți în 8 cazuri
- 4 cazuri cu mame văduve sau numai cu menționarea mamei.
- 5 cazuri cu tată văduv sau numai cu menționarea tatălui.

Orfani = 5

¹ *Ibidem*, poz. 15.

² *Ibidem*, poz. 16.

³ *Ibidem*, p. 61 v.- 62, poz. 17.

Cununății din Sângeorz-Băi în anii 1902-1903

Impediment canonice: nu au fost.

Nu este trecută vârsta mirilor în nici un caz.

Și în acest an nu se mai menționează numele martorilor.

SÂNGEORZ-BĂI: Izvorul Tămăduirii nr. 1 și 2

Carte Poștală circulantă 11. 08.1901

Colecția Cornel Rusan

Măsuri de combatere a epidemiei de holeră în localitatea Sângeorz-Băi

ANA-MARIA DEAK

Principala epidemie care și-a lăsat amprenta asupra Transilvaniei în Epoca Modernă, a fost fără îndoială, holera. Din punct de vedere strict demografic, epidemiile de holeră au fost cele care au marcat cel mai vizibil societatea transilvăneană în secolul al XIX-lea, demografic și mental; datorită virulenței lor prin victimele imediate și transformarea/ degradarea rapidă a aspectului uman. Evoluția fulgerătoare a bolii a marcat puternic sensibilitatea colectivă, cel mai persistent efect pe plan mental rămânând teama acută de acest flagel.

În materialul de față ne vom axa pe măsurile de combatere a epidemia de holeră din anul 1866 din localitatea Sângeorz-Băi. Trebuie de la început precizat că epidemia de holeră din anul 1866 a avut o serie de factorii favorizanți precum seceta din anii 1864-1866, o epidemie generalizată în rândul vitelor etc., toate aceste diminuând puterea de rezistență a individului, ca urmare a unei alimentații deficitare.

Autoritățile locale au încercat de multe ori fără succes, să promoveze, să popularizeze la nivelul comunităților principalele măsuri de protecție împotriva bolii, printr-o serie de măsuri, circulare, menite să reducă impactul devastator al bolii, principalul rol a revenit preoților și medicilor, acolo unde era cazul.

În continuare vom prezenta pe scurt câteva recomandări din:

Instrucțiunea scurtă populară privitoare la cholera¹.

Nr 28084/1865

Simptomele principale în următoarele:

Holera începe mai totdeauna cu abortare² și conturbările misturirii³, sau abortarea intră mai târziu și durează în tot decursul holerei, pe lângă aceasta urmează mai târziu irumperi⁴ și vărsare.

Puterile încep a scădea, se nasc mai întâi zgârciuri în pulpe⁵, după aceia în extremitățile de sus și de jos, baterea inimii⁶ și în progresiunea bolii adunarea stomacului, cufundarea ochilor, răceala extremităților, mai târziu și a corpului întreg, fața și unghile se învinețesc, vocea se arată răgușită și urinarea înceată.

Mai târziu se asociază, zgârciuri peste tot, leșinări și după slăbirea totală a puterilor, urmează sau moartea sau una schimbare favorabilă și, după ce au perit toate simptomele bolii și

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale, fond *Oficiul parohial greco-catolic Sângeroz-Băi*, dos. 38/1865-1866, p.1.

² Vomă.

³ Diaree.

⁴ Eruptii.

⁵ Cârcei.

⁶ Palpitații.

Ana-Maria DEAK

a intrat una sudoare caldă¹ peste tot, urmează însănătoșirea.

Mijloace de a încojura² boala

1. O dietă strictă și regulată:

Excesele în mâncare și băutură trebuie înconjurată; din mâncări trebuie înconjurată poamele³ necoapte, mai cu seamă pepeni, castraveți și cucuruz⁴ necopt, precum și carnea prea grasă.

Trebuie să mâncăm numai cărnuri mai ușoare, copturi de aluat și lapte, orez, gris, vin bun vechi, însă în cantitate moderată și vinars, la poporul mai sărac care n-are abundență în mâncări, destul de nutritive este sănătos. Dacă asemenea se va bea cu măsură.

A umbla cu stomacul gol e periculos.

Vinul cel acru⁵, berea proaspătă, fiartă și tot excesul în băuturi spirtoase sunt daunătoare⁶.

2. Toată răceala trupului trebuie strict înconjurată pentru că deși cauza aceasta în alte timpuri, boale, mai puțin periculoase precum aprinderi, umflări sau eczeme, totuși pe timpul holerei numai pe aceasta o produce deci să se înconjure cu precauțiune toată răceala și care nu sunt îndăcinați⁷ să nu doarmă afară pe timpul holerei.

3. Trebuie ținută curățenia.

În odăi aer curat și proapăt pentru că de aici urmează că în acele locuri unde mulți locuiesc laolaltă, unde locuințele sunt prea strâmte și prea jos și unde aerul este stricat este holera mai periculoasă;

În locuri tinoase⁸, paludoase⁹, mai lățită și în cetăți unde canalele sunt necurate, odăile la pământ, umede și ca pivnițele, mai răutocioasă.

Pentru ca să se aducă aerul în mișcare mai mare s-a aprins pe la fina lunii trecute în Marsilia și Tulon, în toate străzile mai multe focuri cu flăcări.

Deci este necesar ca în timpul holerei să se afume cu oțet locuințele impopulate¹⁰, strâmte și neînalte odăile să se aerească des și în mai multe locuri a curții să se țină var cloric.

4. Defatigarea¹¹, mai ales privegherea de noapte, întețirea spiritului, întărâtarea și înfricoșarea simțurilor sunt mai cu seamă păgubitoare fiindcă afecte simțului decăzute înlesnesc percepțiunea materiei contagioase. Deci trebuie susținute.

5. Confidența în D-zeu și încrederea în mijloacele binefăcătoare căci nu numai curajul și un cuget liniștit sunt în stare a efectui decursul favorabil al morbului.

Cluj 20 octombrie 1865

Dr. Daniel Pataki,

Consilier gubernial regiu și protomedic transilvan

După cum putem deduce holera era o boală asociată în special cu cei sărmani; înghesuială, murdărie, alimentație insuficientă și rea, slăbiciunea fizică, ignoranța, superstițiile, neîncrederea în măsurile de profilaxie socială etc. Toți acești factori au creat mediul propice pentru dezvoltarea și propagarea bolii secolului al XIX-lea.

¹ Transpirații.

² Evita.

³ Fructe.

⁴ Știulete de porumb.

⁵ Vin proaspăt din anul în curs.

⁶ Dăunătoare.

⁷ Obligați.

⁸ murdare

⁹ Bălți de apă cu noroi

¹⁰ Aglomerate.

¹¹ Halucinații.

Însemnări estivale Aspecte de la Băi

ST. ANCA

Hebe, zeița apelor, tronează delicată în haina albă și diafană deasupra celor cinci izvoare de apă miraculoasă, suprapuse unul altuia, fiecare cu însușiri specifice și diferențiate, în Valea Borcutului de la Sângeorz.

Sub protecția ei izvoarele varsă cu o munificență excesivă belșugul apelor vindecătoare. Și din această bogăție uriașă de elemente tămăduitoare, abia o părticică se utilizează cu mare zgârcenie și precauție de bolnavii care caută leac de vindecare suferințelor împietrite în organism.

Restul de mii și milioane de kilograme care izbucnește din stâncă fără încetare, zi și noapte, curge pe alătura, pe sub pașii trecătorilor, peste bălării și peste pietrișul drumului și se varsă fără nici un folos în pârâul satului, ca să piară fără urme în valurile Someșului.

Iar când stai pe o piatră solitară privind nostalgic la această risipă de dar dumnezeiesc, șoapta apei parcă te mustră că nu se găsește omul care să prindă toată dărnicia aceasta măreață a naturii în palmele sale și să o dăruiască întregă omenirii suferinde.

Sunt oameni care au colindat stațiuni balneare cu renume mondial, fără să afle mult dorita și căutata vindecare și veniți aici, în scurtă vreme se întorc refăcuți și tămăduiți. Dumnezeu parcă a spus aici „caută și vei afla, bate și ți se va deschide”. Darurile lui sunt atât de bogate încât omul nu-i poate fi îndeajuns de recunoscător.

Dar tot acest om, veșnic preocupat de îngustimea unor interese egoiste, nu-și dă silința să utilizeze după cuviință toată bogăția imensă a binefacerilor lui Dumnezeu pentru binele obștesc. De zeci de ani stațiunea aceasta se menține în rigiditatea unei tradiții anacronice, care nu admite condițiile progresului. Adevărat că vilele somptuoase îi dau un aspect de civilizație, ele fac însă un contrast izbitor cu aspectul de bălci sărăcăcios, care se tolerează zi de zi în centrul stațiunii.

Pasul trecătorului se împiedică pe potecile așa numitului parc de tarabele murdare, înfiripate din câteva scânduri hodorogite, unde negustorul ambulant, cu mâinile soioase, îți oferă bilete de noroc sau zurgălaie, muzicuțe și alte nimicuri de bălci, cu prețuri ridicate; pe frânghii trase de la brad la brad se umflă în bătaia vântului iile și fotele țărănești, expuse spre vânzarea publică. În altă parte bat băieții și soldații cu mingile tinichele sparte pentru un câștig de câțiva lei, iar într-o covată murdară cu apă și mai murdară înoată speriate câteva rațe, cărora același public se trudește să le arunce în cap un cerc de metal ca să le prindă și să-și facă rost de o bună gustare pentru masa de seară.

Pajiștile sunt bătătorite de aceeași viță de negustorese pistruiate, care le-au cotropit cu covoare fără gust, cu țesături și cusături, alături de țărâncile care îți îmbie bastoane și alte unelte rudimentare din lemn. Nu lipsesc nici negustorese de zmeură, pui, ouă și alte trebuințe casnice și olarii cu vasele de lut smălțuite. Și toate acestea chiar în centrul stațiunii, deformându-o și Transformându-o într-un bălci dintr-un oarecare tângușor rătăcit prin munți.

ST. ANCA

Cu adevărat spunea cineva că de la Odobescu, care a trecut pe vremuri pe aici, singurul progres constă în faptul că astăzi poți ajunge la Sângeorz cu trenul, nu cu căruța cu cai sau cu carul cu boi, ca atunci. Totuși ceva s-a făcut în ultimii zece ani. Abstrăgând de la vilele frumoase care îți oferă un confort modern, grija medicilor balneari a izbutit să pună la dispoziția oaspeților camere curate și prietenoase și destul de ieftine, chiar și în casele țăranilor.

Igiena a intrat și în conștiința acestor țărani, cu foarte puține excepții, nu din vina lor, ci a unor oaspeți căftănoși de pe alte meleaguri, certați cu buna rânduială a ordinii și curățeniei.

Și acesta este un progres demn de remarcat.

Sângeorgiul are nevoie de un om. Dar un om cu vederi largi, cu perspective de viitor, hotărât și energic, care să curețe cu curaj rugina trecutului rudimentar și să ridice această stațiune la renume mondial, ceea ce se poate și trebuie să se facă, fără prea multă cheltuială, dar cu spirit de inițiative practice, pentru că darul lui Dumnezeu este aici mai îmbelșugat ca oriunde. Iar comuna, care se cramponează în tradițiile vremurilor de primitivă umilință, ar avea beneficii uriașe pe urma apelor ei miraculoase¹.

SÂNGEORZ-BĂI: Parcul cu aleea de la Izvorul nr.1 si 3;
Fotografie datată 20.07.1937
Colecția Cornel Rusan

¹ *Tribuna*, Cluj, anul II, 1939, nr. 168, p. 2.

Apele tămăduitoare din Sângeorzul năsăudean

DR. C. VOICA

Așezămintele noastre balneare și climaterice, presărate din belșug pe pământul acestei de Dumnezeu binecuvântate țări, au început a fi căutate de abia acuma în urmă, când oamenii cei cu bani mulți, chiar de au voit, nu s-au mai putut duce la „izvoarele de minuni făcătoare” din alte țări.

Văratul la Karlsbad ori aiurea în străinătate începuse a fi o „boală românească” și pentru aceia al căror trup era sănătos, ci numai din pofta de a risipi prea multele parale care se înghesuiau în punga lor.

Niciunde nu a fost subestimat mai mult un lucru de preț ca la noi. Zadarnic li s-a arătat că ceea ce avem aici în țară se poate oricând pune în cumpănă cu ceea ce au alții peste hotare. Ba poate că avutul nostru trage la cântar chiar și mai greu decât al lor.

Cei ce au nesocotit în primul rând izvoarele tămăduitoare de la noi au fost evreii căcă la ei se află banii cei mulți. după ei s-au luat apoi și românii și dacă nu veneau străinii din alte țări să-și caute sănătatea la noi, poate că azi am fi fost orbiți de propaganda exagerată care se face localităților balneare din alte țări.

Noroc că au venit de peste graniță oamenii să ne prețuiască apele tămăduitoare și mai zic iarăși, noroc că cei dornici de risipirea banilor peste hotare, cu voie sau fără voia lor, trebuie să-i cheltuiască aici!

Căci avem și noi Karlsbadul nostru, Vichy-ul nostru și dacă voiți Lourdes-ul nostru!

*

La o depărtare de cinci ceasuri cu trenul de la Cluj, pe linia Rodnei, se adăpostește pe marginea Someșului una dintre cele mai prețioase așezăminte balneare din România: Sângeorzul năsăudean. Pe lângă izvoarele făcătoare de minuni ale acestei localități (despre care va fi vorba mai jos), regiunea subalpină, cu păduri seculare de fag, stejar și brad, fac din Sângeorz-Băi și o localitate climaterică de prim rang, ținând seamă și de faptul că, în ultima vreme, s-au clădit o serie de case încăpătoare care răspund la necesitățile modeste ale celor care poposesc acolo pentru căutarea sănătății ori pentru odihna unei luni de vară.

În ce privește izvoarele de la Sângeorz, este nevoie de studii care nu pot fi cuprinse în cadrul strâmt al unui articol. S-a scris mult despre ele și efectul lor tămăduitor este obiectul cercetărilor stăruitoare ale multor medici balneologi.

Acum în urmă, doctorii Mircea Haliță și Constantin Popescu au publicat în revista „Clujul Medical” și apoi în broșură două studii prețioase „Asupra acțiunii apelor minerale în tulburările de metabolism al glucidelor” (Cercetări cu apa minerală din Sângeorz-Băi).

În primul studiu, autorii arată acțiunea apei de la Sângeorz-Băi în tulburările de metabolism dând și tabela completă și foarte exactă a analizei apei minerale „Hebe” din cele cinci izvoare.

Toate izvoarele sunt lipsite de sulfatați și fosfați. nu au nitrați, nitriți, amoniac, hidrogen sulfurat, arsenic și substanțe organice, ceea ce înseamnă că, fiind ape de adâncime, îndeplinesc condițiunile igienice, lipsa de contact cu apa de la suprafață. sunt ape alcalino-cloruro-sodice, cu următoarele caracteristici puțin obișnuite:

DR. C. VOICA

- a) O mare bogăție în bicarbonat de calciu;
- b) Sunt Mangano-feruginoase cu o neobișnuită predominantă de mangan asupra fierului;
- c) Bogate în bicarbonat de magneziu, cu peste ½ gram la litru;
- d) Microcomponente importante, litiu, brom, iod și bor, emanație de sodiu, în special izvoarele 4 și 5.

În studiul al doilea d-nii doctori Haliță și Popescu fac următoarele constatări clinice:

Apa minerală din Sângeorz-Băi are o acțiune curativă în diabetul zaharat, precum și în afecțiuni hepato-biliare. Multiplele cazuri de bolnavi vindecați, înșirați în acest studiu dovedesc nedeazămințita valoare tămăduitoare a acestor izvoare.

În mod indirect, apa minerală de la Sângeorz-Băi acționează asupra.

- funcționii diverselor glande cu secreție internă și externă;
- asupra proceselor de asimilare și dezasimilare.

Prof. Theohari a constatat că apa „Hebe” mai are acțiune favorabilă asupra funcționii biliare, stimulând vitalitatea celulei hepatice, facilitând secreția biliară, urogeneză și circulația hepatică. Mai are acțiune apoi asupra tubului digestiv, acționând asupra proceselor morbide. Apa minerală din Sângeorz-Băi are o acțiune de normalizare a secreției gastrice și favorizează cicatrizarea ulceratiilor gastro-duodenale.

În sfârșit, apa minerală de la Sângeorz-Băi are acțiune asupra diurezei, favorizează eliminarea ureei, acidului uric, clorurilor și alcalinizează urina.

*

Aceste prețioase studii ale doctorilor Haliță și Popescu au darul să întărească și să ridice și mai mult prestigiul de care se bucură apele tămăduitoare ale acestui Vichy românesc, care este Sângeorzul năsăudean, unde în fiecare vară se abat suferinzi din toate colțurile țării și de unde pleacă vindecați de bolile care le pune la grea încercare sănătatea¹.

SÂNGEORZ-BĂI: Vila Mia; fotografie datată aprilie 1943
Colecția Cornel Rusan

¹ *Tribuna*, Cluj, anul III, 1940, nr. 143, p. 4.

DIN GRANIȚĂ

MEDICINI POPORALE ROMÂNEȘTI

VASILE REBREANU

71. *Insolația (de-nsorit sau lovire de soare)*

Se crede că cel de-nsorit zace dus, nu mănâncă, nu bea, varsă (vomează) mereu și piere de însetat.

Cura e următorul descântec:

De-n de soare pe mâncare,
De-n de soare pe băutură,
De-n de soare pe osteneală:
Nu-l strânge, nu-l frânge,
Nu-l seca, nu-l usca,
Nu durgălui, nu boncălui!
Te ia și te du la Sfânta Luni,
Sfânta Luni te așteaptă:
Cu 9 buți de vin,
Cu 9 mascuri grași,
Cu 9 cuptoare de pită,
Cu 9 paturi așternute.
De nu-i ieși de bună voie,
Vei ieși de nevoie:
Cu cârligul trage-te-oi,
Cu răzușa rade-te-oi,
În prundul sec duce-te-oi.
Acolo se te topești
Acolo să te veselești
Lui NN să-i saie, să-i răsaie
Ca un argint curat, ca aurul strecurat,
Ca Dumnezeu ce l-o dat!

De la mine-i descântecul, de la Dumnezeu leacul.

Notă: La descântec se folosește: un talger (tăier), o ulcea, 9 bicași, 3 linguri, un cuțit și o răzușă (adică un băț cu 2-3 ramuri). Apa neînceptută se pune în ulcea dimpreună cu cei 9 bicași ca să fiarbă. În apă se poate pune și o ramură din iarba numită coada șoricelului. Când apa fierbe se ia de la foc și se toarnă cu bicași cu tot în talger. Ulceaua sa pune cu gura în jos pe apa din talger. În timpul acesta femeia leagă lingurele, cuțitul și răzușa laolaltă, se apropie de individul morbos și atingându-l cu legătura zisă cruciș peste foaie dezbrăcat, începe a descânta de 3 ori asupra apei.

Vasile REBREANU

Când finește cu descântatul - dacă pacientul e de-nsorit - se vede că apa ce mai înainte era împrăștiată prin talger acuma toată s-a adunat sub ulcea.

Acest descântec se repetă până a 3-a oară - totdeauna fierbând apa din nou - când se descântă și de deochere (vezi punct 20).

Din apa de a treia oară se dă pacientului de 3 ori să bea cu fiecare lingură odată, cu cuțitul și răzușă câte de 3 ori, i se atinge tălpile, palmele și fruntea de 3 ori.

După acest descântec să crede că morbul trece cu desăvârșire.

Curarea rațională a insolației - care provine din șederea îndelungată în soare fierbinte, etc. - se întâmplă astfel:

Pacientul îmbrăcat comod se așează la un loc rece și umbrit. Capul și extremitățile i se spală și leagă cu cataplasme reci, iar de băut să i se deie sau apă cu oțet sau apă sărată.

72. Rănirea genitalelor.

Nu o necesar a enumera aici căușele din care unii pătimesc în morbul de sus.

Trebuie însă să arătăm medicina populară, care curează ușor și sigur orice rănire a genitalelor.

Aceasta medicină să pregătește și aplică așa:

Luăm făină de grâu cu o lingură. În făină să mulge țâță de muiere tânără, până când aceea se înmoaie bine.

După înmuiere făina să frământă bine. Întindem aluatul în formă de turtă cât mai subțire, - ceva mai groasă ca hârtia turtă, apoi o aplicăm, pe rană; iar peste turtă acomodăm o cârpă de in. Îndată ce turta s-ar fi uscat, pregătim alta proaspătă. Continuând cu legătura aceasta 2-3 zile rănile să vindecă totalmente.

73. Anemia (lipsa de sânge, sărăcie de sânge)

Anemia cu gălbinarea (vezi punct 30) sunt două morbururi surori.

Se crede că anemia provine mai mult din friguri îndelungate.

Curarea acestui morb se întâmplă prin folosirea mâncărilor substanțiale, apoi luând și vinuri bune și vechi.

Vinurile acestea fiind scumpe, la sărăcime să pot înlocui cu fiertura scoarței de china în vin vechi câte 10-15 grame la 12-150 grame vin.

Din această fiertură care și-o pot pregăti bolnavii însuși, să ieie 3-4 linguri la zi. Tot în vin se dă tinctură de china câte 30 grame și tinctură de scorțișoară 4 grame în 1/2 litri vin vechi.

Scăldarea regulată în ape minerale ce conțin substanțe de fer - (cele din Dombhat, Valea Vinului și Rodna-Veche, toate în comitatul Bistrița-Năsăud) - apoi în fluvii cu apă cristalină, face serviciu bun morbului.

74. Strâga.

a) Diaagnoza. Strâga se reprezintă prin o umflătură ce se arată la încheieturile genunchilor. Umflătura e împreunată cu dureri mari.

b) Prognoza. În timpul mai recent s-a aflat și medicină pentru curarea strâgei.

c) Tratamentul. Cel ce voiește a se cura de strâgă are a se abține peste tot de la folosirea mâncărilor aromate, căci altcum medicina nu-i face nici un folos. Trebuie adică să nu mănânce nimica acru, ori sărat, pipărat, etc. și să renunțe peste tot de la folosirea băuturilor spirtoase. Ca beutură - chiar și în loc de apă - va folosi supă de »scorți« (ce se află în farmacie, fontul cu 1 filer 20 cr.). Aceasta se pregătește în modul următor: se pune în o oală - de o jumătate de cupă - apă curată. În aceasta apă se toarnă din scorțile numite una a patra parte, lăsându-se să fiarbă nădușit, adică pe oală se pună un fedeu de lut cu toarta în jos. Ca aburul să nu-l arunce, se găurește - fedeu - cu un cui; gaura apoi se astupă cu un fus și numai în caz de lipsă să răsuflă din când în când.

Din fiertura aceasta ia pacientul pe zi 3 linguri. Dacă fiertura s-a gătat, scorțile fierte deja

Medicini populare românești

se mai fierb a doua oară tot în modul arătat, folosindu-se ca mai sus.

Când se fierb a treia oră se folosesc de băut în locul apei pentru alungarea setei.

Tot așa se porcede și cu restul scorților.

În primele zece săptămâni se observă pe marginile umflăturii un cerc rotund brunet, semn că medicina are influență salutară.

După 22 de săptămâni cercul începe a deveni tot mai mascat spre centrul umflăturii din care începe a ieși un os rămurat la unii 4, la alții cu 5 ramuri de mărimea unui ou de găină. Osul ieșind afară din umflătură, aceasta la 30 de săptămâni să vindecă totalmente fără alte dureri.

Osul descris se aruncă în cuptor cu foc, ca strâga să nu mai atace altul pe pacient. Fiertura descrisă să mai folosește - după curarea morbului - încă 3-6 luni de zile, observând scrupulos ordinea arătată în mâncări și beuturi.

Notă. O muiere pătîmind în morbul de sus, a cerut consiliul medicului. Medicul i-a zis, că la tot cazul trebuie să-i taie piciorul din genunchi, deoarece altcum va căpăta tăciune.

La acestea muierea a mai preferat moartea decât să devină schilavă; a început a folosi medicina arătată și astăzi e deplin sănătoasă. Însuși modicul a admirat rezultatul obținut cu medicina de mai sus.

75. *Răchita (boala englezească - angolkor)*. Acest morb provine din lipsa materiei văroase a oaselor. Corpul celor ce pătînesc în acest morb e deformat pentru că unele membre devin sau prea subțiri sau prea groase. Mîntea pacienților e sau prea ageră sau de tot tâmpită.

Indivizii născuți cu acest morb îs de o înfățișare miraculoasă. Capul în proporție cu corpul le este de tot mare; trunchiul scurt dar în asemănare cu picioarele e bătător de lung.

Morbul acesta atacă mai mult pe copii, care dacă nu se curează până la al optulea an de etate, devin de regulă morbulenți. Respirația le este scurtă, tonul ascuțit, iar nările de tot găvănoase (largi)

Curarea morbului constă din folosirea mâncărilor substanțiale - mai mult cărnuri - apoi vin în măsură mică, calde sărate, saltele tari și locuință videroasă.

Indivizii curați de acest morb sunt de o construcție foarte tare deoarece încheieturile le sunt groase și late deși extremitățile rămân încâtva deformate (puțin curbe).

76. *Onania (vulgo: preacurvia)*

Cel aplicat a comite acest păcat (mai ales unii juni) caută singurătatea, pierd timpul prin locuri îndosite; mîinile le ascunde prin buzunarele cioarecilor, iar fiind provocat - roșește.

Pentru deznădăcinarea acestui păcat, - care pe pătimaș îl ucide atât fizic cât și spiritual, se recomandă următorul mijloc de cură: pătimașul trebuie supravegheat tot mereu, fără însă a ști dânsul despre aceasta. După observarea strictă a acestora să i se demânde a folosi scaldor reci - vara în râu, iar iarna în cadă - să doarmă pe saltele tari și să se scoale de timpuriu.

77. *Înghițirea de ace și alte obiecte ascuțite*. Unii oameni, dar mai ales copiii neprevăzători și petulanți înghit obiecte ascuțite.

Urmările acestor întâmplări mai totdeauna îs destul de triste. Ca să evităm neplăcerile împreunate cu aceste cazuri, vom lucra astfel: pacientul se prinde brățîș cu mîna stîngă pe după cap, iar cu degetul arătător de la dreapta - apăsînd limba cu o lingură ca să se vadă obiectul înghițit - se trage obiectul afară. Când obiectul e intrat afund dăm pacientului să mănânce frunză de curechi murat sau și cir de păsat fin. Presupunem că obiectul prin ieșire forțată nu va face rău, dăm nenorocitului o porțiune de tabac de nas ca să strănute.

În timpul strănutării atingem grumazii în dreptul claviculelor de 2-3 ori cu pumnul.

Sub decursul operațiunii acesteia trunchiul se pleacă înainte, iar foalele se apasă înăuntru.

Vasile REBREANU

În cazul cel mai rău recurgem la ajutor medical.

79. *Scoaterea obiectelor străine din nas.* Obiectele străine din nas se scot cu ac do păr cum am amintit la punct 78. Nasul se lărgiște cu degetul cel mic. Când obiectul e de tot afund, atunci așezăm pacientul cu fața în sus și apoi îi turnăm în narea goală puțin tabac de nas. Pe când s-a sculat în picioare, începe a strănuta puternic, prin ce obiectul străin trebuie să iasă afară.

80. *Scoaterea obiectelor străine din ochi.* Când ochiul s-a atins cu unele obiecte străine, îndată începe a lăcrima, ba chiar se umflă și adeseori și sângerează.

În toate cazurile acestea folosim cu rezultat, cataplasmele reci. După aplicarea cataplasmelor, ochiul trebuie legat ca să evităm atacarea mai mare a luminii ochiului.

Obiectele intrate în ochi de multe ori nici că se pot observa unde stau ascunse.

Când avem de-a face cu o astfel de întâmplare, dispunem pacientului a închide ochiul sănătos, iar noi prinzând geana superioară a ochiului atacat, o scuturăm neîncetat până când obiectul cade jos. Dacă în acest mod obiectul nu cade îl căutăm sub geana superioară așa că apăsăm cu degetul mic de la mâna dreapta goana și o îndoim - întoarcem pe dos. Obiectul fiind sub geană îndesat de globul ochiului, se scoate cu un corn al năfrămuței de buzunar.

Insectele intrate în ochi ies de sine după purtarea repetată a globului ochiului în toate direcțiunile. De cumva așa n-ar ieși, atunci purcedem cum s-a arătat la scoaterea altor obiecte.

81. *Aducerea în fire a celor înecați.* Individul înecat după scoaterea din apă se dezbracă totdeauna și i se pleacă capul spre piept ca să se scurgă apa din el. Ținerea înecatului cu capul în jos e de combătut din motivul că sângele descinde la creieri și astfel individul respectiv poate muri. Înecare provine numai din excluderea oxigenului din plămâni; așadar la înecare poate fi vorba numai de scoaterea apei din plămâni.

După scoaterea apoi din plămâni, așezăm individul - înfășurat în haine calde - în un pat lângă o persoană călduroasă, care strânge înecatul spre densa. După ce înecatul s-a încălzit încâtva, îi turnăm în gură cafea neagră, eventual apă ori puțin oțet. După aceasta începem a-l freca timp de 1-2 ore. În cele din urma folosim respirația artificială precum s-a arătat la punct 55. Prin astfel de prevedere înecatul își vine în fire, chiar după zăcere de mai multe zile sub apă, - după cum ni s-a dovedit în multe cazuri.

82. *Înveninarea cu mătrăgună.* Unii oameni din neștiință mănâncă fructe de mătrăgună, care seamănă cu cireșele.

După mâncare omul respectiv amețește, tot ce vede i se pare transformat și multiplicat; nu poate prinde nimica - începe a fugi. Fața și grumazii îi roșesc, înghițitoarea i se uscă.

La începutul morbului promovăm vomarea cu degetul arătător vârându-l în grumazi; dacă morbul e îmbătrânit în scopul vomării folosim apă caldă ori tot la 5 minute câte 3 picături de amoniac în o lingură de apă. După vomare aplicăm pe cap și grumazi cataplasme reci, pe când de băut se folosește apă cu oțet ori cafea neagră.

83. *Înveninarea cu măsălăriță.* Sămânța acestei plante veninoase, seamănă cu macul, din acest motiv mai ales copiii o gustă bucuroși. Copiii înveninați cu măsălăriță încep a tremura, i se încheașă dinții și peste tot e cuprins de convulsii. Celalalte simptoame îs de natura înveninării cu mătrăgună, înveninarea să curează ca și cea de sub punct 82.

84. *Înveninarea cu mac.* Macul necopt de ajuns încă produce înveninare. Simptoamele acestei înveninări sunt: amețirea totală, torpiditate, somnolență și convulsii. Curarea acestei înveninări e ca și a celorlalte descrisă cu adăugarea, că morbosul în zilele următoare trebuie să bea apă multă și să folosească scâlzi reci.

85. *Înveninarea cu cuta de apă.* Foile acestei plante seamănă cu a pătrunjeilor, iar rădăcina cu a napilor. Simptoamele acestei înveninări sunt: răcirea corpului, umflarea foalelui, pierderea vederii, bolborosire și torpiditate.

Medicini populare românești

Curarea se întâmplă ca la punct 82.

86. *Înveninarea cu semințe de poame.* Sămânța de cireșă, prune, piersici tomatice și caise și de migdale amare - dacă se consumă în măsură mare - după ce conține acid cianic (prusic) produce înveninare. Curarea acestei înveninări e una cu cea de sub punct 82.

87. *Aprinderea băuturilor spirtoase în stomac.* Simptoamele acestei aprinderi sunt omogene cu a apoplexiei, deosebindu-se morbul numai prin răspândirea mirosului de alcool.

Alcoolul arde în stomac foarte repede, încât aburii ce ies pe gură fiind de desimea fumului, poporul nostru zice că „s-a aprins beutura în om”. În cazul de față folosim ca remediu de cură, nu lapte dulce după cum se îndătimează unii, ci amoniac. Sucurile extrase

din balegă de animale, mai ales de cal, se pot acomoda cu mare succes în aceste cazuri deoarece acele conțin amoniac - (ca antidot ce combate otrava). 5-10 picuri de amoniac mestecați cu apă produc efectul dorit fără a vătăma gustul și simțul estetic.

Pacientul se scoate la aer curat, unde să udă, mai ales pe cap, cu apă rece și efectuând vomarea cu apă sărată ori cu apă oțetoasă, îl lăsăm să se odihnească. După revenire îi dăm de băut cafea neagră. De altcum beția mare totdeauna vatămă stomacul.

88. *Dizenteria (excrementare cu sânge).* Dizenteria provine în cele mai multe cazuri din căldură prea mare, din răceală, din excesele de mâncăruri, din nutrirea cu pepeni, cu poame necoapte și putrede și din încuietura scaunului. La copiii mici provine și din alimentarea cu lapte rău și descompus.

Celor atacați de dizenterie la început le lipsesc apetitul, simțesc dureri apăsătoare în stomac și curățituri în intestine.

Deșertarea intestinelor poate fi de 20-30 ori într-o zi. Dacă dizenteria se îndelungă mai mult timp, dacă însă la anemie și la decadența puterilor fizice care cu timpul conduc la boală de cap și la alte urmări neplăcute.

Când boala începe cu fenomenele ei neplăcute, în lipsa de alte medicamente se dă bolnavilor câte 1-2 linguri ulei de lemn cu puțină supă caldă; după aceea se întrebuintează ceaiurile calde preparate din flori de soc, din romaniță, din mentă. La învechirea bolii folosim cu bun rezultat cristilele de 2% soluțiune de aluminium acetic. Peste tot se înconjură folosirea mâncărilor care produc multe gaze și excremente, precum fasolea, cartofii, curechiul, carnea de porc, etc. Mai bine să potrivesc supa, laptele, carnea de vițel, de pui și de vită. Vinarsul și berea sunt stricătioase. Vinurile vechi și roșii - după finirea durerilor - reconstituie puterea slăbită, înlătură anemia și ajută recrearea sănătății. Aerul de munte, băile cu ape minerale feroase se încearcă ca și cură ulterioară. Asemenea izvoare avem la Valea Vinului din Rodna Veche, la Buziaș, în Vâlcele, etc.¹

¹ Ungaria, Cluj, anul II, 1892, nr. 3, p. 63-67.

Năsăudul de altădată Figuri de dascăli români

DR. C. I. ȘOTEL

Sub acest titlu va apare în curând un volum cu amintiri și figuri dispărute sau în viață, din trecutul Năsăudului, ca centru al vestiților grăniceri de pe valea Someșului. Această carte se datorează marelui luptător român din Năsăud, dr. Carol Șotel, descendent al vestitului auzitor, care a contribuit cu dreptate sfântă și cu suflet cald, la împărțirea imenselor averi grănicerești pe seama celor 44 comune de grăniceri români de pe Valea Someșului, a Bârgăului și a Telciului.

Vor apare în această carte interesantă o galerie întreagă de portrete a vechilor dascăli români, care au ținut aprinsă flacăra românismului în acest colț pitoresc al așezării neamului nostru, predicând fără teamă, de la catedra vechiului liceu grăniceresc din Năsăud, cuvântul dreptății, al românismului, al cinstei și al iubirii de neam.

Numele doctorului Carol Șotel, vechi gazetar român și bun mânuitor al condeiului, este o cheazășie că literatura noastră de acest soi se va îmbogăți cu o lucrare de merit, scrisă serios și pe îndelete, cu bunul simț al scriitorului care ține la calitate și nu la cantitate. Carol Șotel este un nume cunoscut în Ardeal. În revoluția din 1918 a fost întemeietorul secției române de spionaj S.M.S. din Cluj, unde s-a distins prin o serie întreagă de fapte eroice și acte patriotice, descrise și relevante în o serie întreagă de cărți și în presa timpului din Ardeal.

Astăzi, ca biet refugiat, trăiește o viață de modest medic în orașul Mizil, căci în capitala țării nu s-a găsit loc pentru el, deși este un medic excelent și numai cinste ar fi putut face confracților în meserie din această urbe.

Cu permisiunea d-sale, vom publica în numerele viitoare ale ziarului nostru, câteva fragmente și portrete de ale vechilor figuri de dascăli năsăudeni, din rodul muncii cărora s-au nutrit generații întregi de români înflăcărați de pe întreg cuprinsul Ardealului.

Redacția ziarului *Viața*

Cum trece de repede vremea de parcă nici n-ar fi fost. Zboară, pe aripi nevăzute, umbrind totul în cenușa uitării, pulverizată meșteșugit, în urma ei. Rar de tot mai ostoiește câte o clipă și aruncă priviri iscoditoare pe întinsul amintirilor, învăluite în giulgiul colbuit al trecutului.

Și atunci, din lungul drumului haotic, mijesc timid momentele de întuneric sau lumină, toarse din fericire sau nenoroc, pe firul întortocheat al unei vieți întregi.

Cresc și se măresc într-una, până ce conturate pe deplin, saltă în dans din ce în ce mai luminos, ca să se cristalizeze apoi în haina diafană a realității, brodată în focul tristeții prezentului, văduvit de plăceri.

Întraripate, gândurile se torc mereu din caietul înfioat al vremii, iar inima emoționantă dă drum liber valului de bucurie sau tristețe, să picure balsamul lacrimilor cristaline peste mormintele trecutului ce abia acum s-au deschis întregi.

Din adâncurile unuia, apar cei 50 și mai bine de ani ai mei, scurși cu o iuțea astrală, peste piedici cu duiumul, peste jertfe și mizerii fără număr.

În val-vârtejul salturilor lor se strecoară câteodată și oaze palide de lumini, pierzându-li-se îndată urma, în bezna ritmului aceluiși galop, al vitregiei sorții nemiloase.

Dr. C. I. ȘOTEL

Domol, senzațiile mă înfășoară dulce și, liberat parcă de balastul gliei efemere, sufletul colindă zburdalnic, răscolind stăruitor fiecare colțișor ascuns în vraja melegurilor de odinioară.

Mă văd prichindel zglobiu, cu macul sângelui în față, cu cap semeț ascuns în valul pletelor aurii, bătărind în pantaloni scurți străzile Năsăudului, luncile, dealurile și împrejurimile lui.

Alintat nu numai de ai mei, ci și de rudenii și cunoscuți, zilele se înșiră neprihănite, înregistrând pe fiecare clipă trecută în eternitate, aureola de basm a fericirii inerente primei copilării.

Vis frumos, țesut în hlamidă de flori primăvăratice, noian gingaș de visări și bucurii, trecut ca năluca fermecată, prin vadul timpului divin, ca să nu se mai reîntoarcă niciodată.

Mosorelul vremii se învârtește într-una și cu el deodată anii se înmulțesc împrăștiind sămânța grijilor nebănuite, țesute în păienjeniș de lupte și dureri fără de leac.

Aciuite în farmecul senzațiilor multiple, apar apoi pe furiș, alte lumini fugare și împletind într-una cununa sfintelor amintiri, fac să răsară treptat figurile șterse și înfrățite de mult cu glia, ale foștilor mei profesori de la Năsăud.

Iar, cum masca ipocriziei nu mi-a voalat niciodată ființe, dar nici curajul nu mi-a lipsit, anticepez solemn și fără înconjur, că nu cred să fi exprimat vreodată, un roman cu scaun la cap, dictonul prototip al lașității și imoralității „de mortuis nihil, nisi bene”.

Împământenit, ca o buruiănă toxică, cu efect distrugător și ravagii incalculabile, un imperativ etic poruncește să fie eliminat necondiționat, întronând adevărul în drepturile firești: „de mortuis nihil, nisi vera”.

Și atunci, pentru unii obrazul mi se încrețește involuntar, în falduri de întuneric și stăvilarul sufletului, zăgăzuind revolta minții, oprește dojenitor blestemele ce ar curge neogoite în valuri rezezi de potop hain.

Pentru alții, ceața indiferenței se prelinge neobservată, fără vreun ecou, de bine sau de rău.

Pentru cei mai mulți, mucenici neprihăniți ai sfintei lor meniri, zâmbetul îmi înflorește fața, mă cuprinde un dor ce-mi sfâșie inima și emoționat plec capul, iar lacrimile încep să curgă, rezezi și multe, timp îndelungat.

Raze tainice îmi învâluie ființa și involuntar îmi plec tremurând genunchii, pe când gândul în zbor spre înălțimile celeste, îngână cucernic o rugăciune de Maică Preacurată.

Doamne, dă odihnă veșnică și lină, chiar și celor care m-au persecutat, ridică la loc de lumină, verdeață și fericire pe toți, dar necondiționat așează la dreapta Ta, Doamne, pe cei cu minți scânteietoare și, mai presus, cu suflete de aur pline, pe: Dr. Pavel Tanco, Dr. Ioan Mălai, Grigore Pletosu, Ioan Păcurariu, iar peste capetele domnilor Virgil Șotropa și Toader Simon, astăzi încă în viață, așterne darul biblic și-i învrednicește să întreacă vârsta lui Matusalem, scâlțați în fericire, sănătate și noroc.

Darurile cerești nu l-au înzestrat nici pe unul cu umbre de temperament și calități similare, excepționând cununa vie, de caractere de granit ce le-a împodobit întreaga făptură, radiind un fir comun de nestemate peste diversitatea ființei lor întregi.

Să prefer pe unul față de ceilalți, pentru o calitate, atitudine sau faptă excepțională, ar fi un sacrilegiu adus memoriei lor, cu toate acestea, un plus de simpatie izvorât din comunitatea palidă de afinitate, în gândire, în principii și manifestări, mă îndeamnă să-i înșir astfel, cum s-au gravat etern, în cutele ființei mele întregi.

Năsăudul de altădată. Figuri de dascăli români

DR. IOAN MĂLAI

Fire vioaie, nobilă, comunicativă și caustică, regretatul Ioan Mălai a fost prototipul încarnat al lorzilor de altădată.

Cinstit și drept, ca un apostol, nu putea suferi, nici în glumă minciuna, fie cât de reușită, necum să admită un micron de deraiere în câmpul caracterelor elevilor săi.

„De la minciună la furt,
Prin temniță la acățători,
Nu uita, că drumu-i scurt
Și nu-l faci de multe ori”.

Era dojana violentă ce se revărsa impetuos peste liniștea de mormânt a clasei, zguduind amarnic nervii surescitați ai celui vinovat.

A fost un cerber nemilos și un judecător rar, pentru toate manifestările psihice.

Nicicând un scafandru nu s-a scufundat cu atâta siguranță și nu a scurtat cu atâta certitudine imensul adâncimilor mării, precum a avut darul extraordinar, fie iertatul Ioan Mălai, să disece și studieze sufletul, indiferent cât de complicat sau voalat al tuturor oamenilor și, îndeosebi, al elevilor săi.

„Elevul caracter”, fie chiar mediocru, era pentru el neasemuit mai prețios decât „elevul canalie”, oricâte sentințe ar fi încasat de pe urma răspunsurilor fluierate pe nerăsuflăte.

„Decât un car de minte
Mai bine un blid de cinste”

Era nu numai admonestarea părintească, ci și principiul călăuzitor și nu numai între cei patru pereți ai școlii, ci și în viața publică și privată.

Și niciodată nu uita să completeze apoi convingerea sa neștrămutată când cazul prezenta o necesitate în consecință:

„Din carte și pantaloni,
Nu se face nimeni domn,
Numai cărturar lihnit
De domnie și argint”.

Să fi fost un elev cu stea în frunte și toate geniile lumii, să se fi cumulat în creierul său hyper-eminent, în cazul când manifestările psihice erau de natură suspectă, patologice sau criminale, îl făcea imposibil, neadmițând nici să se pună în discuție clasificarea insuficient la materiile sale și la „purtarea morală” notă rea.

„De ar veni, nu numai tatăl tău, cu toți boii din sat, ci chiar și vlădica, nici atunci nu te voi trece peste pragul acestei clase”.

Se făcea apoi luntre și punte ca astfel de specimene să fie necondiționat eliminate din șirul elevilor săi.

Nu admitea trădarea sub nici un pretext și pentru toate bunurile lumii n-ar fi suferit spioni în jurul său.

„Puneți-i sumanul în cap! Dobzați-l' cătănește. Să-i cânte cojocul!” – sfătuia revoltat cu nuanță de ordin când se prezenta cazul să fie pedepsit un conșcolar, despre care era convins că e vinovat și că merită o pedeapsă instantanee și drept pilduitoare.

Intercala întotdeauna, că dacă și această metodă de corecțiune va da greș, atunci încă nu s-a aflat leacul pe pământ care să îmblânzească, necum să analizeze instinctele drăcești.

¹ A dobza = a bate.

Dr. C. I. ȘOTEL

Apoi exemplele curgeau lin, evocând nenumărate cazuri arhicunoscute pentru ilustrarea aversiunilor sale.

Ne povestea odată iubitul nostru profesor, un individ fără scrupule și conștiință națională, a șoptit jandarmeriei și administrației multe adevăruri, dar și mai multe minciuni în schimbul câtorva florinți (monedă, 1 florin = 2 lei), iar fiul său, elev de liceu isteț al dracului, cu o minte ageră de pomină, dar împovărat de păcate identice cu ale tatălui său și deci consecvent imperativelor aceleași dote atavice, a trădat secretele unei greve cu substrat politic și când întâmplarea neprevăzută a tras perdeaua de pe autorul mârșav, fie iertatul Ioan Mălai i-a rupt capul, pe lângă toată presiunea și protecția impusă de sus, declarând în fața clasei că un astfel, cu un astfel de specimen, nu e vrednic nici de porcar în satul său natal.

Dar nu numai atât, el a adresat și colegilor de la celelalte licee românești informându-i minuțios și pretinzând să ieie aceleași măsuri de deparazitare și distrugere contra celui ce s-a făcut vinovat de o crimă națională de neiertat.

Viitorul a evidențiat apoi fără apel că sentința aplicată a fost dreaptă și nu numai în fața oamenilor, ci și în fața lui Dumnezeu și că pedeapsa aplicată a fost disparentă în raport cu cele săvârșite ulterior, în urma cărora și-a plimbat mutra de la parchet la parchet.

Prin experiența migăloasă a unei vieți întregi și-a format convingerea nestrămutată că aproape totalitatea doctrinelor revoluției franco-evreiești și a teoriilor izvorâte ulterior din haosul ei, sunt scamatorii perimate și măsluiri periculoase pentru existența societății, pentru vitalitatea și continuitatea oricărei națiuni,

„Școala nu te face om
De nu te-au croit părinții,
Precum nici răchita pom
De-ar uda-o zilnic sfinții”.

Și nu uita să completeze că dacă nu ar fi așa, atunci toți analfabeții ar trebui să nu fie oameni, pe când în realitate, chiar dintre aceștia sunt cei mai mulți.

Iar astăzi, te poți întreba și cu ce drept cuvânt, câți oameni sunt între evrei când arhicunoscut este că aproape totalitatea lor sunt cu carte și că aproape toți cei care frecventează licee sau universități, sunt între primii eminentești mentali.

Prețuia neasemuit mai mult oricare proverb țâșnit din experiența milenară a poporului român, decât un cumul de teorii șubrede filosofice care, prin galimatiasul¹ de supoziții strălucesc o vreme ca un luceafăr, dăinuiesc apoi ca nebuloase, pierzându-li-se apoi urma în cimitirul bibliotecilor, pe care se așterne praful uitării.

Fiecare vorbă ce ieșea din gura lui se prezenta în haina pompoasă a unei aprecieri juste, a unei zeflemele caustice sau a unui proverb ocazional, aplicat la repezeală ce se potrivea întocmai cu subiectul disecat.

Iar dacă munca spirituală a fost un apostolat al vieții sale, munca fizică a fost apoi o pildă vie pentru toți aceia care s-au apropiat de persoana sa. În orele libere tăia și despica singur până chiar și lemnele de foc și Doamne păzește, nu din zgârcenie sau constrâns de mizerie, ci convins de axioma latină „mens sana in corpore sana”².

¹ Vorbire sau scriere greoaie, confuză.

² *Viața*, București, anul I, 1941, nr. 92, p. 2.

COMUNISM

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul *Tribuna Românească*

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Relațiile dintre puterea comunistă și cultele religioase, dintre partidul comunist și Biserica Ortodoxă Română s-a distins prin trei mari etape în evoluția acestor raporturi, pentru perioada în care la conducerea partidului s-a aflat Gheorghe Gheorghiu-Dej (1944-1965). Prima etapă acoperea perioada de după actul de la 23 august 1944 și până la moartea patriarhului Nicodim, în 1948 (cu precizarea notabilă că, după detronarea regelui Mihai I, noua turnură a acțiunii de comunizare a României devenise deja transparentă pentru ierarhii Bisericii Ortodoxe Române). Ea corespundea, în linii mari, perioadei inițiale a luptei comuniștilor români pentru preluarea și consolidarea puterii lor politice. Cea de-a doua etapă se întindea de-a lungul primei părți a patriarhatului lui Justinian și are drept punct final represiunile declanșate de către autoritățile statului comunist în anii 1958-1959 împotriva vieții monastice ortodoxe. În fine, o a treia perioadă acoperă cea de-a doua parte a patriarhatului lui Justinian¹.

Demersul de publicare a acestor memorii și-a propus să contribuie la mai buna cunoaștere a perioadei de început a istoriei raporturilor dintre Biserica Ortodoxă Română și puterea politică comunistă (1945-1947). Acoperind perioada cea mai delicată a epocii comuniste (aceea a luptei pentru putere și de consolidare a regimului de tip sovietic în România), memoriile de față oferă o viziune unică, dinamică și lipsită de clișee asupra modului în care s-au stabilit și dezvoltat relațiile dintre puterea politică și Biserica Ortodoxă, cultul religios al majorității populației românești. Poziția informală, dar totuși influentă deținută printre membrii aparatului administrativ al Bisericii Ortodoxe de către Dudu Velicu, autorul notelor de față - fost secretar al patriarhului Miron Cristea și un apropiat al cercurilor Patriarhiei Ortodoxe Române -, precum și relațiile pe care acesta le-a dezvoltat, de-a lungul perioadei în discuție, cu personaje importante, implicate în ceea ce putem numi negocierea poziției și statutului Bisericii Ortodoxe în cadrul noii configurații social-politice a societății românești, dau acestor însemnări un caracter unic și fac ca ele să reprezinte o sursă documentară de prim rang².

În culise, între Patriarhia română și puterea politică se duce o luptă surdă, prima făcând eforturi pentru păstrarea autonomiei sale și pentru conservarea pozițiilor deținute în societatea

¹ Alina Tudor-Pavelescu, „Studiu introductiv” în Dudu Velicu, *Biserica ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice. I. 1945-1947* (ed. Alina Tudor-Pavelescu), București, Arhivele Naționale ale României, 2014, p. VIII.

² *Ibidem*, p. IX.

Alexandru DĂRĂBAN

românească, a doua vizând obținerea unui control cât mai solid și a susținerii clerului și ierarhiei ortodoxe pentru regimul de tip sovietic. Dosarul relațiilor dintre cele două instituții cuprinde puncte de divergență fundamentală, dar și domenii în care o identitate de interese și o cooperare viitoare sunt deja vizibile. Căutând un sprijin pentru acțiunea sa de conservare a autonomiei Bisericii Ortodoxe, patriarhul Nicodim încearcă, potrivit celor relatate de Dudu Velicu, resuscitarea relațiilor cu Vaticanul și cu ierarhia Bisericii Catolice din România. În această privință, inițiativa șefului Bisericii Ortodoxe Române se regăsea pe un teren fertil și venea în întâmpinarea unor preocupări ale papalității, confruntată cu acțiunea concentrată a regimurilor politice din statele lagărului socialist împotriva ierarhiei, clerului și fidelilor religiei romano-catolice din aceste țări¹.

Un alt punct de divergență în raporturile ierarhiei ortodoxe cu puterea comunistă este cel al relațiilor Ortodoxiei românești cu Biserica Ortodoxă Rusă. Presiunile venind de la Moscova, dublate de eforturile autorităților comuniste de la București se vor izbi de o rezistență înverșunată a Patriarhiei române, care refuză să intre într-o relație în care era evidentă tendința de subordonare de către Patriarhia rusă a celei române. Aceste două puncte fundamentale de divergență intervenite în relația dintre cele două instituții vor constitui, de altfel, motivele pentru care, de două ori, autoritățile comuniste de la București vor încerca depunerea patriarhului Nicodim².

O altă componentă extrem de importantă a contribuției documentare a lui Dudu Velicu la cunoașterea acestei perioade din istoria Bisericii Ortodoxe Române o reprezintă viziunea de ansamblu asupra evoluției poziției membrilor de rând ai clerului ortodox, confrunțați cu evenimentele circumscrise sovietizării statului român și cu incertitudinile ce planau asupra rolului și statutului Bisericii și a slujitorilor săi în noua configurație socială, economică și politică³.

În rândurile ce urmează vă vom prezenta o selecție a notelor zilnice redactate, în perioada 1 aprilie 1945-31 decembrie 1947, de către Dudu Velicu, note grupate de autorul lor în mai multe caiete purtând titlul „Cronica vieții bisericești”. Ele sunt păstrate la Arhivele Naționale ale României, în fondul personal “Dudu Velicu”⁴.

Fost secretar personal al patriarhului Miron Cristea (1936-1938), dar și al șefului SSI, Eugen Cristescu (1943-1944), Dudu Velicu (1905-1977) trăiește, după 1944, o perioadă de marginalizare și de supraveghere din partea organelor poliției politice. Datele referitoare la acest ultim aspect par a fi confirmate de prezența sa, în cursul anului 1951, în calitate de deținut, în lagărul de la Brașov⁵.

Își notează în memoriile sale despre ședințele Sfântului Sinod Plenar al Bisericii Ortodoxe Române urmează să se deschidă în ziua de 30 iulie 1945. Ele erau așteptate cu viu interes, atât de ierarhia superioară, cât și de clerul de mir, pentru rezolvarea unor serii de probleme care au fost ridicare de noua rânduire socială, față de care Biserica nu putea avea o atitudine de expectativă⁶.

Patriarhul Nicodim n-a voit să convoace Sinodul Plenar pentru motivele politice arătate în nota din 11 iulie 1945⁷. La câteva zile însă, după plecarea lui la Mănăstirea Neamț, a plecat la

¹ *Ibidem*, p. X.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. XI.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Dudu Velicu, Biserica ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice. I. 1945-1947 (ed. Alina Tudor-Pavelescu), București, Arhivele Naționale ale României, 2014, p. 19

⁷ *Ibidem*, p. 20.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească

el o delegație. Delegația ar fi fost trimisă de Guvern pentru ca să-i ceară Patriarhului să procedeze la convocarea Sinodului Plenar. Motivul intervenției Guvernului ar fi fost dorința acestuia de a avea în Sinod un reprezentant al său, în persoana preotului Ion Marina, de la Râmnicu-Vâlcea, numit de Ministerul Cultelor arhiepiscop-vicar la Iași, dar neconfirmat de Sf. Sinod întrucât se opunea Patriarhul, care la început era de acord¹. În urma acestui fapt, preotul Marina a și făcut cunoscut Ministerului Cultelor că nu poate pleca la Iași decât dacă este ales de Sf. Sinod².

Sinodul Plenar, care a fost convocat pentru data de 30 iulie a constituit un punct de plecare pentru Biserică, avându-se în vedere problemele vitale care se vor dezbate, printre acestea fiind „Problema preotului Marina, ales arhiepiscop și apoi neconfirmat”³.

Sfântul Sinod, în ședința sa din 30 iulie 1945, în urma cercetării și examinării canonice, a aprobat alegerea preotului Ioan Marina în cel de-al doilea post de arhiepiscop-vicar, nou înființat, la Mitropolia Moldovei, și i-a acordat rangul ierarhic de arhiepiscop, cu titulatura de „Vasluianul”⁴.

Sinodalii și-au exprimat convingerea că Sinodul din zilele de 30 și 31 iulie a avut ca prim obiect ridicarea la rangul de arhiepiscop a preotului Ioan Marina, deci o problemă pusă de Guvern. Cu acest prilej s-a constatat că Ministerul Cultelor nu și-a exprimat clar atitudinea sa față de Biserică, din care cauză sinodalii au stat în expectativă, cu atât mai mult cu cât Guvernul putea lua oricând atitudine față de ei, fapt pe care nu-l excludeau⁵.

În cercurile clericale superioare (sinodali), ca și-n cele ale clericilor de mir se discuta cu mult interes știrea după care alegerea preotului Ioan Marina ca arhiepiscop vicar al Mitropoliei Moldovei, cu titlul de Vasluianul era foarte semnificativă pentru viitoarea orientare a Guvernului în materie de politică bisericească.

Preotul Ioan Marina era expresia voinței Guvernului în noul post de arhiepiscop la Iași, cu un scop bine determinat, după care Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, din bolnav, urma să fie pensionat. După aceasta, arhiepiscopul Ioan Marina va fi numit Mitropolit al Moldovei, de către Guvern, deși alegerea n-o poate face decât Congresul Național Bisericesc, dar la care, eventual, pentru a respecta principiul autorității bisericești și al legii, Guvernul putea face apel, convocându-l spre a-i exprima voința în alegere a celui propus.

Concomitent cu această acțiune, Patriarhul Nicodim urma să fie trimis la Mănăstirea Neamț, în concediu nelimitat. În această situație, afacerile patriarhale vor fi girate de o Locotenentă patriarhală, al cărei șef, de drept, este Mitropolitul Moldovei, adică Marina. Odată instalat la București, Mitropolitul Marina va activa, spre a-și evidenția meritele în fața opiniei publice și în special a cercurilor bisericești și mai ales spre a nu înșela dorința Guvernului. Și-n fața voinței Guvernului de a-l ridica pe Marina la conducere, acesta va ocupa Scaunul de patriarh⁶.

Aici se ridicau două probleme:

1) Noul patriarh va fi numit de Guvern sau se va respecta legea, adică se va convoca Congresul Național Bisericesc, ai cărui membrii sunt și parlamentarii. Și cum parlamentul nu există, care va fi modalitatea alegerii: vor alege numai membrii Congresului Național Bisericesc

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*, p. 21.

³ *Ibidem*, p. 21-22.

⁴ *Ibidem*, p. 28.

⁵ *Ibidem*, p. 32.

⁶ *Ibidem*, p. 32-33.

Alexandru DĂRĂBAN

fără parlamentari sau se va găsi o formulă oarecare.

2) Dar dacă Marina nu va fi ales de Congres, cum va rămâne problema voinței Guvernului de nu va fi ales un altul?

Această delicată problemă se putea rezolva astfel:

Guvernul să întocmească o lege în virtutea căreia noul patriarh ales, pentru a putea intra în funcțiune, trebuia recunoscut ca atare și de el.

Și în această situație, Congresul Național Bisericesc putea alege patriarh pe oricine va voi, iar Guvernul va recunoaște numai *persona grata*¹.

Iată cum se interpreta, în cercurile amintite, prezența arhiereului Marina în Biserică, drept exponent al voinței Guvernului².

În 4 august 1945 s-a hotărât ca hirotonia în arhiereu a preotului Ioan Marina, ales vicar al Mitropoliei Moldovei de Sfântul Sinod, la 30 iulie, să aibă loc în ziua de 10 august, la Râmnicu-Vâlcea³.

Miercuri, 8 august 1945, se hotărâse ca hirotonia în arhiereu a preotului Ioan Marina să aibă loc la Râmnicu-Vâlcea. Patriarhul Nicodim s-a opus însă, trimițându-i preotului Ioan Marina un avertisment, prin care-i făcea cunoscut că, dacă nu se va hirotoni la Iași sau la Mănăstirea Neamț, va anula hotărârea Sfântului Sinod din 30 iulie, prin care sus-numitul a fost ales arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei. Ca atare, actul hirotoniei va avea loc la Iași. În acest scop vor merge acolo câțiva membri ai Guvernului, cu care prilej vor face și inspecții în Moldova.

Preotul Ioan Marina, însoțit de diaconul preot Nicolaescu, fost secretar general al Ministerului Cultelor, până în ultimul timp, plecă în 9 august la Iași, pentru ca vineri urma să fie tuns monah, sâmbătă să fie ridicat la treapta de arhimandrit, iar duminică, 12 august, să fie hirotonit arhiereu⁴.

Se afirma că Patriarhul nu voia să participe la hirotonia în arhiereu a preotului Ion Marina, ales vicar la Mitropolia Moldovei, și care urma să aibă loc duminică, 12 august⁵.

În ziua de 11 august 1945, preotul Ioan Marina era tuns în monahism, la Mănăstirea Cetățuia din Iași, primind patronimicul Justinian, făcându-i-se și hirotesia în arhimandrit. Hirotonia în arhiereu a avut loc în Duminica zilei de 12 august 1945, în Catedrala Mitropolitană din Iași și a fost săvârșită de către mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, împreună cu episcopul Antim Nica de Cetatea Albă și cu arhiereul Valeriu Moglan Botoșăneanul⁶.

În 20 august 1945 prezența arhiereului Justinian Vasluiianul (Ion Marina) la Iași, ca vicar al Mitropoliei Moldovei, a fost primită cu indiferență de unele cercuri clericale și laice locale, deoarece noul ierarh ar fi exponentul unei politici, a Guvernului, și nu al unei realități bisericesti⁷.

Din 17 februarie 1946 circula insistent știrea după care Patriarhul Nicodim era nevoit să-și părăsească Scaunul de patriarh și să se retragă la Mănăstirea Neamț. Retragerea trebuia să o facă la dorința Guvernului Groza. În acest scop, în Palatul patriarhal era o foarte mare animație. Patriarhul căuta să-și procure, de pretutindeni, lăzi pentru a-și transporta lucrurile la Mănăstirea Neamț. Știrea era primită cu cea mai mare satisfacție în cercurile clericale.

¹ Persoană agreată.

² Dudu Velicu, op. cit., p. 33.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 34-35.

⁵ *Ibidem*, p. 35.

⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Justinian_Marina. accesat 25.06.2024.

⁷ Dudu Velicu, op. cit., p. 40.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească

În legătură cu retragerea Patriarhului Nicodim din postul pe care-l ocupa, de șef al Bisericii Ortodoxe Române, se afirma, în cercurile clericale, că viitorul patriarh va fi arhiepiscopul Justinian Marina Vasluiianul, actualul vicar al doilea al Mitropoliei Moldovei¹.

În 26 februarie 1946 este fapt cert că Patriarhul Nicodim își avea bagajele ambalate în lăzi, gata pentru a fi expediate la Mănăstirea Neamț, împreună cu alimentele depozitate în Palatul patriarhiei.

Ca succesor al său, Patriarhul Nicodim voia, și aceasta ca o mare dorință, să-l lase pe Episcopul Iosif Gafton al Argeșului, care avea sprijinul doamnei Ana Pauker și al profesorului dr. C.I. Parhon, președintele ARLUS-ului. Circula de asemenea știrea după care Guvernul dorea ca Scaunul patriarhal să i se încredințeze arhiepiscopului Justinian Marina Vasluiianul, vicarul Mitropoliei Moldovei. Clerul era împotriva amândurora, care au intrat în rândurile ierarhilor prin fraudă².

Joi, 28 februarie 1946 în legătură cu incidentul (bătăie cu loviri reciproce) între Cuza, nepotul Mitropolitului Moldovei, Irineu Mihălcescu și pr. Gheorghe Necula, care a decedat o lună după aceea, se afirmă următoarele:

Patriarhul Nicodim, voind să-l plaseze pe arhiepiscopul Justinian Marina Vasluiianul vicar la Iași, spre a nu-i ocupa postul de patriarh, a regizat, cu ajutorul acestuia, incidentul de mai sus, pentru ca, prin compromiterea Mitropolitului Irineu, care urma să fie nevoit să se retragă din scaun, să-l numească pe el. Înscenarea n-a reușit, rămânând *statu quo*-ul anterior³.

Sâmbătă, 30 martie 1946 arhiepiscopul Justinian Marina Vasluiianul, al doilea vicar al Mitropoliei Moldovei, a rămas, de câțeva vreme, în umbră, în ceea ce privește activitatea lui politică. Aceasta se datora atitudinii lui politice în cadrul Partidului Național Țărănesc, fracțiunea ministrului Anton Alexandrescu, căruia i-a spus că el a înțeles că, dacă acest partid are legături cu comuniștii, s-au avut în vedere interesele Bisericii și ale țării, scop care nu s-a realizat. Din cauza aceasta, arhiepiscopul Justinian Marina avea o atitudine de expectativă⁴.

În 6 mai 1946 mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei și episcopii Lucian Triteanul-Roman și Cosma Petrovici-Galați urmau să fie pensionați în curând, din inițiativa Guvernului. Posturile vor fi ocupate de ierarhi tineri, Scaunul de mitropolit al Moldovei urmând să-l ocupe actualul arhiepiscop vicar de la Iași, Justinian Marina Vasluiianul⁵. În 22 mai 1946 arhiepiscopul Justinian Marina va fi aruncat și va ajunge arhimandrit la Putna Seacă⁶.

În 27 mai 1946 urma să aibă loc în Palatul patriarhal un Sinod Plenar, nu permanent, cum se credea și cum s-a anunțat oficial. În invitațiile pe care Patriarhul le-a trimis sinodalilor a menționat că „sunt probleme mari, care interesează Biserica”⁷. Asistența l-a condus pe Patriarh în Palat. La intrare, doi soldați înarmați cu pistoale automate, fiecare, făcând un control foarte riguros celor care intrau în Palat, cerându-le biletele de intrare. Așa, de exemplu, au fost opriiți de a intra: Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, ministrul Artelor și *ad-interim* la Culte, prof. Mihai Ralea. Cortegiul se oprise, Patriarhului îi venea greu să stea pe loc⁸.

¹ *Ibidem*, p. 107.

² *Ibidem*, p. 111.

³ *Ibidem*, p. 112.

⁴ *Ibidem*, p. 123.

⁵ *Ibidem*, p. 143.

⁶ *Ibidem*, p. 147.

⁷ *Ibidem*, p. 148.

⁸ *Ibidem*, p. 149.

Alexandru DĂRĂBAN

Cu prilejul sărbătoririi sale, Patriarhul Nicodim s-a adresat Mitropolitului Nicolae Bălan, Episcopului Nicolae Colan și arhierilor Justinian Marina și Atanasie Dincă, rugându-i să nu-i facă opoziție a doua zi, când va supune Sinodului problema arhieriei arhimandritului Vasile Vasilache, subliniind că și ei vor avea nevoie de sprijinul său (al Patriarhului). Mitropolitul Nicolae Bălan a obiectat că la Sinodul de a doua zi nu poate supune problema Vasilache, deoarece acest sinod este permanent, nu plenar (neconvocat în baza Decretului regal), cum voia să-l considere Patriarhul. Apoi, l-a invitat pe octogenar să supună problema aceasta la viitorul Sinod Plenar. Patriarhul Nicodim a acceptat propunerea, neputând să se mai opună. În viitorul sinod, problema va fi ridicată, în plen, de arhierul Justinian Marina¹.

În 12 iunie 1946, în legătură cu o notă apărută într-un ziar din Capitală, cu data de 11 iunie, după care Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, Mitropolitul Nifon Criveanu al Olteniei (deși nu mai era), Episcopul Cosma Petrovici al Dunării de Jos-Galați, Episcopul Lucian Triteanu al Romanului, arhierul Atanasie Dincă, locotenent de Mitropolit al Olteniei și arhierul Emilian Antal al Bucovinei și-ar fi înaintat Sfântului Sinod demisiile, se preciza că această aserțiune nu corespunde realității, ceea ce, de altfel, a fost dezmințit și de Ministerul Cultelor printr-un comunicat. Întrebat, în mod special, despre aceasta, Mitropolitul Irineu Mihălcescu (care era internat la spitalul Colentina) a afirmat că nici el, nici ceilalți ierarhi nu și-au înaintat demisiile².

În 13 iulie 1946, după toate indiciile, trei sunt candidații la tronul patriarhal:

1. Episcopul Nicolae Popovici, Oradea, agreat de Guvern.
2. Arhierul Emilian Antal, Suceava, susținut de Emil Bodnăraș, PCR și Președinția Consiliului de Miniștri.
3. Arhierul Justinian Marina Vasluiianul, vicar la Iași, sprijinit de ministrul Comunicațiilor, Gheorghiu-Dej, secretar general al Partidului Comunist Român și de alți câțiva oameni politici democrați³.

În 24 iulie 1946, în cercurile clericale, se afirmă că Emil Bodnăraș, secretar general la Președinția Consiliului de Miniștri, nu se mai ocupă îndeaproape de Ministerul Cultelor, grija aceasta dându-i-o pe seama ministrului Gheorghiu-Dej, care în domeniul problemelor bisericesti lucra cu arhierul Justinian Marina, vicar la Iași⁴.

La data de 5 septembrie 1946 la Iași se discuta cu un deosebit interes știrea după care, din tezaurul mitropoliei locale, al cărui inventar cuprinde 32 de pagini, lipsesc lucruri evaluate la patru miliarde de lei. Sunt martori care atestă că au împachetat în lăzi, care au fost trimise din Iași în Muntenia, în refugiu, printre altele, următoarele obiecte, care nu au mai fost înapoiate la Iași: 100 de tacâmuri de argint, 5 tacâmuri de aur, diferite obiecte de aur, pocaluri, etc., primite de la țarii Rusiei, din ale Mitropolitului Veniamin Costache, etc. Aceste obiecte, se afirma, au fost furate de Teodor Petreanu, intendentul mitropoliei și de Cuza, nepotul Mitropolitului Moldovei, Irineu Mihălcescu. Arhierul Justinian Marina, vicarul Iașilor, a sesizat Ministerul Justiției și Parchetul pentru a stabili vinovățiile și pentru înapoierea bunurilor⁵.

S-a discutat situația creată prin plecarea Patriarhului Nicodim la Mănăstirea Neamț și refuzul camuflat al acestuia de a pleca la Moscova. Cum decretul de pensionare al Patriarhului Nicodim era semnat, dacă acesta se va opune de a pleca la Moscova, el va fi dat publicității în curând.

¹ *Ibidem*, p. 152.

² *Ibidem*, p. 156.

³ *Ibidem*, p. 163.

⁴ *Ibidem*, p. 165.

⁵ *Ibidem*, p. 172.

***Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu
prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească***

Noul patriarh va fi ales dintre Episcopul Nicolae Popovici al Oradiei și arhiepiscopul Justinian Marina, vicar [la] Iași; *persona gratissima* era însă arhiepiscopul Emilian Antal, Suceava, care are cele mai mari șanse¹.

În ziua de 29 august, s-a prezentat la Mănăstirea Văratec, Mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei, monseniorul Vladimir Ghica, de la Paris, însoțit de arhimandritul Bonteanu, unit, fost stareț al Mănăstirii Cetățuia, județul Iași. Chiar în arhondăria mănăstirii, monseniorul Ghica a oficiat o slujbă pentru însănătoșirea Mitropolitului Irineu, care era prezent. După slujbă, monseniorul Ghica și-a pus mâinile pe capul Mitropolitului Irineu, binecuvântându-l cu „spini din coroana lui Hristos”. Apoi, a avut o întrevedere de două ore cu Mitropolitul Irineu. Obiectul discuției nu se cunoștea². În după-amiaza zilei, monseniorul Ghica a fost prezentat soborului mănăstirii și călugărițelor, în număr de aproximativ 700, de către Mitropolitul Irineu, care a făcut, cu acest prilej, istoricul misiunilor externe romano-catolice, elogiind în cel mai înalt grad spiritul de jertfă, abnegație al clerului misionar. Apoi a adăugat că o mare putere s-a ridicat împotriva romano-catolicismului. Și dacă această putere a învins pe calea armelor, ea nu va fi capabilă să învingă romano-catolicismul prin ateism. E ușor de înțeles că s-a referit la URSS.

Apoi a urmat conferința monseniorului Ghica, care a durat două ore. Conferințiarul a subliniat puterea romano-catolicismului în lume și necesitatea apropierei Bisericii ortodoxe de el. Atât prezența unui prelat catolic, monseniorul Ghica, precum și conferința acestuia au produs o dezorientare în rândurile viețuitoarelor mănăstirii, cu atât mai mult cu cât era de față și însuși Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei, marele dogmatist care, în modul acesta, s-a arătat a fi unionist. Cazul acesta l-a comunicat în 5 septembrie 1946, arhiepiscopul Justinian Marina, vicarul și potrivnicul Mitropolitului Irineu, în după-amiaza zilei, la el acasă (Biserica Sf. Gheorghe Vechi), de față fiind preotul Vasile Anghela din Dorohoi și preotul dr. Grigore Cernăianu, de la Biserica Grivița³.

În ziua de 16 septembrie regele Mihai I a semnat decretele de pensionare a următorilor ierarhi: Irineu Mihălcescu, Mitropolitul Moldovei, Cosma Petrovici, Episcopul Dunării de Jos (Galați) și Lucian Triteanu, Episcopul Romanului. În cercurile clericale se afirma că mai sunt câțiva ierarhi care nu vor fi pensionați, printre care și arhiepiscopii: Veniamin Pocitan, vicar patriarhal, Valeriu Moglan, vicar [la] Iași, etc.⁴

În legătură cu pensionarea clericilor, se precizează:

Ministerul Cultelor a întocmit o lege în care se prevedea că ierarhii vor fi pensionați la vârsta de 70 de ani, cu mențiunea „exceptând pe Patriarh”.

Preoții Liviu Stan și Spiridon Căndea au intervenit și înlocuiesc cuvintele „exceptând pe” prin „și”. Ca atare, și Patriarhul Nicodim urma să fie pensionat, cu intențiunea ca în locul lui să fie numit Mitropolitul Nicolae Bălan. Decretul a fost semnat. Patriarhul era alarmat. Arhiepiscopii Emilian Antal și Justinian Marina se sesizează și, spre a-l îndepărta pe Mitropolitul Bălan de la ocuparea Scaunului de patriarh, intervin la Președinție și se revine la forma primă a decretului, care-l excludea pe Patriarh de la pensionare⁵.

În 1 octombrie 1946 se afirmă că arhiepiscopul Justinian Marina, vicar la Iași, are șanse să fie numit ministru al Cultelor, fără ca totuși să renunțe la candidatura sa pentru postul de Mitro-

¹ *Ibidem*, p. 172-173.

² *Ibidem*, p. 174-175.

³ *Ibidem*, p. 175.

⁴ *Ibidem*, p. 176.

⁵ *Ibidem*, p. 177.

Alexandru DĂRĂBAN

polit al Moldovei¹.

Vineri, 4 octombrie 1946 arhiepiscopul Emilian Antal, fiind întrebat dacă el vine patriarh, a răspuns că nu se gândește, deși avea șanse de peste 50%. „Nu vin patriarh, nici legat”, a adăugat el. „Poate că va veni arhiepiscopul Justinian Marina de la Iași”. La care el mi-a răspuns: „D’apăi ce, p’ăsta să-l facă patriarh?”².

Marti, 15 octombrie 1946 arhiepiscopul Justinian Marina nu era în bune raporturi cu Patriarhul Nicodim, care însă căuta o împăcare. În acest scop, l-a însărcinat pe Grigore Spiru să facă toate demersurile pe lângă arhiepiscopul Marina, spre a-l hotărî să vină la el în audiență. În acest scop, Grigore Spiru a luat contact cu diaconul N. Nicolaescu, la care locuia Marina când venea în Capitală, ca să fie intermediar³.

Sâmbătă, 19 octombrie 1946 Patriarhul Nicodim pleca la Moscova în ziua de 23 octombrie, a afirmat arhiepiscopul Justinian Marina, care făcea parte din delegație⁴.

Joi, 21 noiembrie s-a prezentat în audiență la Patriarhul Nicodim un grup de ziaristi americani, condus de ziaristul T. Teodorescu-Braniște, directorul ziarului *Jurnalul de dimineață*. Printre altele, Braniște i-a comunicat Patriarhului că „presa română a fost îngreșată de pastorală Mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei”, care a cerut ca poporul să voteze cu BPD. Și, după aceea, Braniște și-a exprimat nedumerirea și indignarea pentru faptul că un ierarh îndeamnă poporul să voteze tocmai cu comuniștii (BPD)⁵.

Miercuri, 27 noiembrie 1946, arhiepiscopul Justinian Marina afirma că a constatat, cu prilejul vizitei lui la Moscova, că sovieticii erau foarte bine informați, atât asupra persoanelor care compuneau delegația română, cât și asupra situației Bisericii Ortodoxe Române⁶. Arhiepiscopul Justinian Marina a afirmat că primul ministru Petru Groza și oamenii lui sunt împotriva Patriarhului Nicodim, pe care l-ar dori plecat din scaun cât mai curând. Numai Partidul Comunist este favorabil ideii rămânerii, pentru câțiva timp, în scaun a Patriarhului Nicodim.

Arhiepiscopul Justinian Marina a afirmat: „L-am împiedicat pe Patriarhul Nicodim de la unele prostii pe care era să le facă la Moscova”, fără a preciza ceva⁷.

Sâmbătă, 11 ianuarie 1947, un călugăr a spus că fotografiile Mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei, care au circulat în București și-n care exarhul ieșean era reprezentat alături de o femeie și într-o atitudine incompatibilă cu situația lui socială, sunt o plâsmuire a Patriarhului Nicodim, în sensul că ele au fost pictate de un pictor iscusit, plătit din belșug, apoi au fost fotografiate. Scopul era compromiterea Mitropolitului Irineu în public, în momentul când arhimandritul Vasilache va deveni arhiepiscop, spre a-i ocupa Scaunul de mitropolit al Moldovei. Știrea nu era lipsită de temei, fiindcă Spiru Grigore, din anturajul Patriarhului, era acela care a lansat fotografiile în lumea clericală⁸.

Joi, 6 februarie 1947 arhiepiscopul Justinian Marina Vasluiianul a fost un bun prieten al preotului Alexandru Nicoreanu de la Biserica Popa Chițu din București, în trecut ambii luptând, ca preoți, în rândurile aceluiași partid politic, cel Național-Țărănesc Maniu. Grație acestei prietenii, preotul Ion Marina (Justinian) de la Râmnicu-Vâlcea a fost ales în Comitetul asociației generale a clerului ortodox român - de către Congresul clerical ținut la Cernăuți în 24

¹ *Ibidem*, p. 180.

² *Ibidem*, p. 182.

³ *Ibidem*, p. 186.

⁴ *Ibidem*, p. 187.

⁵ *Ibidem*, p. 196-197..

⁶ *Ibidem*, p. 199.

⁷ *Ibidem*, p. 200.

⁸ *Ibidem*, p. 204-205.

***Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu
prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească***

septembrie 1942 - al cărei președinte a fost și era preotul Al. Nicoreanu.

Se cunoștea actuala orientare politică a preotului Justinian Marina. Totuși, el a rămas prieten cu preotul Alexandru Nicoreanu, „trup și suflet”, după expresia Mitropolitului Nifon Criveanu. Acest fapt presupunea o legătură, dacă nu strânsă, cel puțin atât de suficientă pentru a nu pierde contactul. Ca atare, nu era exclusă o colaborare, care s-ar concretiza, cel puțin, la schimburi de vederi, informațiuni reciproce, luări de atitudine, etc.¹.

Miercuri, 12 februarie 1947 Mitropolitul Irineu Mihălcescu al Moldovei încerca să rezolve problema lipsei unor lucruri din inventarul trimis de la Iași în refugiu; aceasta, în urma anchetei făcută de inspectorul Obreja. Valoarea lucrurilor dispărute se ridică la miliarde. În acest scop, Mitropolitul Irineu a invitat la locuința sa din București (fiica sa, doamna inginer Sburlan) pe foștii funcționari ai Mitropoliei Moldovei, azi la Arhiepiscopia Bucureștilor (Gheorghită Florescu, etc.), pe care i-a rugat să-i dea fiecare câte o declarație relativ la faptele pe care le cunosc în legătură cu evacuarea. Funcționarii i-au dat declarațiile convenite².

Joi, 20 februarie 1947 arhiepiscopul Justinian Marina făcea toate demersurile posibile pentru ca să ocupe Scaunul de mitropolit al Moldovei, prin îndepărtarea titularului, Mitropolitul Irineu Mihălcescu. În acest scop, el a înaintat un memoriu de câteva zeci de pagini primului ministru Petru Groza, în care-i aduce învinuiri Mitropolitului Irineu Mihălcescu. După ce a primit memoriul, Groza i-a spus: „Nu mă amestec. Problema este de competența Adunării eparhiale a Moldovei”, căreia trebuie să se adreseze reclamantul. Primul ministru i-a spus aceste cuvinte și Mitropolitului Irineu, în audiența pe care acesta a avut-o marți, 18 februarie.

Nemulțumit de acest insucces, arhiepiscopul Justinian Marina i-a înmănat un raport similar generalului deputat Rășcanu, pentru ca acesta să facă o interpelare în parlament. Informat de aceasta, Mitropolitul Irineu a intervenit prin cunoștințele sale și interpelarea n-a mai avut loc.

Arhiepiscopul Marina i-a înmănat un memoriu și ministrului de Externe, Gh. Tătărescu, înainte ca acesta să fi plecat la Paris. În audiența pe care i-a acordat-o Mitropolitului Irineu, Gh. Tătărescu i-a spus acestuia că se va ocupa de memoriu după ce va reveni în țară, dându-i în același timp asigurări că nu va avea nici o neplăcere.

Mitropolitul Irineu se afla de câțeva vreme în București și va rămâne câteva zile (la fiica sa, doamna inginer Sburlan), pentru ca să urmărească acțiunea vicarului său, arhiepiscopul Justinian Marina³.

Luni, 3 martie 1947 arhiepiscopul Justinian Marina Vasluianul de la Iași a fost primit în audiență, în dimineața zilei de sâmbătă, 1 martie, de ministrul Cultelor, Radu Roșculeț⁴.

Marți, 4 martie 1947 arhiepiscopul Justinian Marina, vicar la Iași, și-a creat o atmosferă foarte neplăcută în rândurile clerului moldovean. A dat dovadă de lipsă de tact, deoarece nu s-a folosit de condițiunile de lucru, foarte favorabile lui, care existau în Moldova:

a) În fruntea Mitropoliei Moldovei era un ierarh erudit, Mitropolitul Irineu Mihălcescu.

b) Clerul își iubea mitropolitul din respect față de el, ca ierarh și fost profesor-decan al Facultății de Teologie din București, dar simțea nevoia unui șef energic, cu spirit de organizator, care să rezolve marile probleme de după război.

c) Lipsa de energie a Mitropolitului Irineu s-a resimțit asupra clerului; nu i-a imprimat un dinamism în acțiunile lui și delăsarea și-a făcut loc acolo unde terenul era mai slab.

¹ *Ibidem*, p. 209-210.

² *Ibidem*, p. 212.

³ *Ibidem*, p. 215-216.

⁴ *Ibidem*, p. 219.

Alexandru DĂRĂBAN

Arhiepiscopul Justinian Marina constituia o nădejde pentru Moldova, căci venea la Iași cu vigoarea sa, cu dorul de a realiza ceva nou și îndeosebi în condițiile, grele pe de-o parte, din cauza războiului, dar favorabile pe de altă parte, pentru că se bucura de tot sprijinul Guvernului.

Justinian era bine orientat în ceea ce privește marile probleme sociale și clerul aștepta să fie ridicat și îmbărbătat la luptă de dinamismul noului ierarh. Așteptările au fost însă zadarnice; ba, ceva mai mult: clerul era foarte rău impresionat de lupta pe care-o ducea arhiepiscopul Justinian împotriva Mitropolitului Irineu, care l-a adus aici, pentru a-l îndepărta din scaun. Lupta lui Justinian a avut asupra clerului un efect contrariu celui dorit de el. Clerul s-a îndepărtat de el și făcea zid de apărare în jurul Mitropolitului Irineu.

Justinian s-a autoizolat de cler. Clerul afirma că acțiunea politică a lui Justinian a fost un act de bruschețe. Astfel, la Botoșani și Dorohoi, Justinian a adunat clerul pentru discutarea diferitelor probleme bisericești. Cu acest prilej, i-a invitat pe cei prezenți să se grupeze după partidele politice din care fac parte. Clericii au rămas foarte mirați de acest fapt și au părăsit sala în mod ostentativ, iar Justinian nu s-a putut convinge de atitudinea politică a fiecărui cleric. La Botoșani, necunoscuți au tras focuri de armă în mașina lui. El dădea dovadă de multă mândrie față de cler, pe care-l privea „de sus”, crezând că „popii moldoveni sunt proști”.

Situația aceasta este încununată de conflictul Marina-Irineu care concluziona:

- clerul era alături de Mitropolitul Irineu;
- clerul era contra lui Marina.

Situația aceasta din câmpul faptic bisericesc ieșean avea trei soluții:

1. Împăcarea dintre Mitropolitul Irineu și Marina și conlucrarea cu clerul.
2. Demisia lui Irineu.
3. Mutarea lui Marina.

Analizând obiectiv situația, cred că soluția a doua era inevitabilă¹.

Miercuri, 5 martie 1947 la 9 dimineața, arhiepiscopii Emilian Antal (Suceava) și Justinian Marina (Iași) au fost primiți în audiență de preotul Grigore Cernăianu, director general la Culte².

Duminică, 23 martie 1947 Arhiepiscopul Justinian Marina de la Iași locuia, când venea în București, la avocatul Nicolau Grigore. Nicolau era consilier al Secției economice a Mitropoliei Moldovei, însă stă tot timpul cu familia în Capitală, ca observator al lui Marina.

Oboseala fizică și intelectuală a Patriarhului Nicodim apărea tot mai evidentă³.

Joi, 27 martie 1947 mitropolitul Irineu Mihălcescu i-a ridicat toate atribuțiile pe care i le dese, la vreme, vicarul său, arhiepiscopul Justinian Marina⁴.

Luni, 31 martie 1947 Ziarul *Tribuna Românească* din București a publicat o serie de articole în care se aduc acuzații grave Mitropolitului Irineu Mihălcescu al Moldovei, în legătură cu așa-zisa dispariție din palatul său a unor lucruri, în timpul evacuării. Autorul articolului, Olteanu, era dl. Rădulescu-Cerna. El constituia o manevră a arhiepiscopului Justinian Marina pentru ca, prin compromiterea lui Irineu, să-l silească pe acesta să demisioneze și apoi să-i ia scaunul⁵. Alexandru Rădulescu Cerna, născut la data de 10 ianuarie 1920 în Stănești județul Vâlcea, a fost un poet, eseist și traducător român. a lucrat o lungă perioadă în presă, fiind prin-

¹ *Ibidem*, p. 219-221.

² *Ibidem*, p. 222.

³ *Ibidem*, p. 227.

⁴ *Ibidem*, p. 228.

⁵ *Ibidem*, p. 229.

***Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu
prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească***

tre altele, secretar de redacție al cotidianului *Viața* (director Liviu Rebreanu), fondând și condus *Tribuna Transilvaniei* și *Tribuna Românească*. După război a fost secretar de redacție al revistelor *Biserica Ortodoxă Română* și *Ortodoxia* (1949-1966). A fost un colaborator apropiat al patriarhului Justinian Marina, îndeplinind funcția de consilier de presă patriarhal¹. Așa se explică această campanie împotriva lui Irineu Mihălcescu.

De fapt, primul articol denigrator la adresa mitropolitului Mihălcescu a apărut în ziarul *Tribuna Românească* în ediția de Duminică 30 martie 1947. Campania de denigrare din acest prim episod purta titluri care mai de care defăimătoare, „Izgonirea zarafilor din templu. Scandalul de la Mitropolia din Iași. cum a fost jefuit palatul mitropolitan de o avere ce depășește câteva zeci de miliarde”, fiind semnat cu pseudonimul Alexandru Olteanu. În continuare vom da publicității toate aceste articole jignitoare la adresa Irineu Mihălcescu.

„Niciodată n-am fost mai îndurerat, decât în clipa în care condeiul meu așterne pe hârtie rândurile acestea. Niciodată nu m-au durut mai mult, mai necruțător, slovele și cuvintele ca acum...

Scriu despre fapte, care n-aș fi voit niciodată să se întâmple. Scriu despre oameni, pe care i-am venerat până mai ieri, pentru cultura și pentru prestigiul lor de cărturari. Scriu despre vlădici, pe care cugetul meu de creștin era obișnuit să-i vadă deasupra păcatelor noastre, îndrumând cu pricepere și cu pilduitoare fapte, viața creștină a poporului.

Dar cele ce se petrec astăzi în dosul unora dintre zidurile palatelor episcopale și mitropolitane, la adăpostul harului arhieresc al unora dintre prinții Bisericii noastre, sunt menite să surpe prestigiul Sfintei noastre Biserici și să zdruncine credința celor slabi. Și împotriva acestei primejdioase subminări a Bisericii Creștine, sufletul meu de creștin se revoltă, iar condeiul meu se simte dator să se transforme în armă cu care vom lupta până la capătul puterilor, pentru izgonirea din templu a zarafilor care i-au păgubit altarul și sfintele ziduri.

Jaful de la Mitropolia din Iași

Dacă am ales cazul Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, pentru începutul acestei lupte de curățire și reînălțare a Bisericii, este pentru că jafurile și scandalurile petrecute acolo depășesc orice imaginație.

La Iași există cunoscutul Palat Mitropolitan, care a fost reclădit în anii 1902-1904, în locul cel vechi, Palatul înălțat prin grija și strădania fostului mitropolit Partenie Clinceni, a fost împodobit cu mobile de lux și obiecte de artă de o mare valoare. Pentru a arăta cititorilor care n-au avut prilejul să-l viziteze, câte nenumărate obiecte de artă veche și câte podoabe de aur și argint erau adunate în acest frumos palat, este destul să reproduc cele scrise de cititorii lui pe un portret așezat în salonul de recepție:

„S-a reclădit din nou Palatul Mitropolitan, în locul celui învechit de vremuri și nepăsare. Acest palat s-a înzestrat cu mobilă princiară cu paraclis într-însul, pictat de un mare artist, împodobit cu strane și icoane scumpe”.

Palatul acesta, o mândrie a Iașilor și a Moldovei, devenise – prin nenumărate obiecte de artă veche, unele declarate monumente istorice – un adevărat muzeu al Bisericii Române. Acolo se aflau icoane a căror vechime trecea de trei sute de ani, potire de cristal și argint aurit – printre care unul dăruit de Safta Brâncoveanu – tablouri de mare valoare pictate în secolul trecut de marele nostru pictor Tătărescu.

An de an, vlădicii care au păstorit eparhia Moldovei și Sucevei au căutat să adune în acest

¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Alexandru_Cerna-R%C4%83dulescu. Accesat 26.06.2024.

Alexandru DĂRĂBAN

tot ceea ce mănăstirile și bisericile moldovene aveau mai de preț. Era intenția nemărturisită a multora dintre acești Prea Sfinți Mitropoliți să transforme palatul din Iași într-un muzeu religios, care ar fi putut ajunge unic prin valorile artistice pe care râvna și dragostea pentru Biserică le adunase acolo.

Până în 1940, acest frumos palat a fost păstrat cu deosebită grijă de toți Mitropoliții Moldovei. Din 1940 până astăzi, însă, lucrurile au luat o tristă întorsătură

Primul jaf

În 1940, odată cu venirea Înalt Prea Sfințitului Irineu în fruntea Mitropoliei, averea palatului mitropolitan, – înscrisă în într-un registru inventar – a fost predată de călugărul Dumitru Alovinoaiiei, fostul intendent al Palatului, ierodiaconului Valentin Cristescu, primul intendent din 1940, fără nici o lipsă sau stricăciune.

Din 1940 până în 1942 s-au petrecut la Iași lucruri uluitoare: intențenții numiți au fost sistematic împiedicați să-și exercite funcțiunea de un om¹ de încredere al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit.

În acești doi ani, avutul mitropolitan a fost jefuit fără nici o teamă, majoritatea avuțiilor, a obiectelor de artă, a argintăriei, a covoarelor persane, au dispărut. În 1942, însă, un ordin al Președinției Consiliului de Miniștri referitor la inventarierea întregii avuții publice, este retransmis de Ministerul Cultelor, sub nr. 10.633, Mitropoliei Moldovei și Sucevei, în baza acestui ordin, s-a procedat la o nouă inventariere a avutului palatului, operație făcută de preotul V. Bâzgan și ierodiaconul Iosif Luca.

Ciudat este faptul că aceștia au primit ordin de la omul de încredere al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit să inventarieze numai ceea ce se găsea în palat, fără să țină seama de inventarul cu care averea Sfintei Mitropolii fusese luată în primire în 1940. În felul acesta, toate obiectele de valoare care fuseseră sustrate din palat n-au mai fost trecute în inventar, socotindu-se că astfel se va putea trece cu vederea jaful săvârșit.

Omul de încredere al Înalt Prea sfințitului Mitropolit, d-l Teodor Petreanu a luat din palat tot ce i-a plăcut, fără să țină seamă că jefuiește bunurile Bisericii, pe care alții s-au străduit să le adune. S-au furat atunci peste 300 de obiecte a căror valoare întrece astăzi câteva zeci de miliarde, s-au mai furat și obiecte de artă care nu pot fi în niciun caz evaluate, ele având o valoare istorică și artistică incalculabilă.

Este suficient să viziteze astăzi Palatul Mitropolitan din Iași cineva care l-a cunoscut în 1940, pentru a-și da seama că el a fost jefuit de tot ceea ce constituia valoarea și frumusețea lui. Icoane de argint aurit, potire de cristal, tablouri, mobilă de nuc, covoare, canapele, cuverturi, veselă de argint, servicii, cruste, cărți setate legate în piele și aur, sfeșnice, saltele, plăpumi, perne, oglinzi de cristal, paturi, scaune, – totul a fost furat. Palatul este astăzi o biată clădire mohorâtă și sărăcăcioasă.

Numai în doi ani de zile s-a risipit la Iași o avere neprețuită pe care, astăzi, Sfânta Mitropolie n-ar putea s-o repună la loc nici cu bugetul pe un an de zile al întregii Biserici Românești².

Foiletonul înscenat contra mitropolitului a continuat în ziar folosindu-se același titlu de început, fiind completat de titlurile „Ce s-a furat din Palatul Mitropolitan de la Iași”, „Lista obiectelor jefuite în primii doi ani de la venirea Î.P.S. Mitropolit Irineu în fruntea Mitropoliei

¹ *Tribuna Românească*, București, anul II, 1947, nr. 114, p. 1.

² *Ibidem*, p. 3.

Ascensiunea lui Justinian Marina și îndepărtarea lui Irineu Mihălcescu prezentate în memoriile lui Dudu Velicu și în ziarul Tribuna Românească

Moldovei”, „Cine este principalul vinovat Teodor Petreanu” și „A fost jefuită și mobila din biroul Mitropolitului Moldovei”, „Cine este principalul vinovat Teodor Petreanu” și „A fost jefuită și mobila din biroul Î.P.S. Mitropolit”.

„Am arătat în numărul trecut al acestei gazete cum numai în doi ani de la venirea Î.P.S. Irineu în fruntea Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Palatul Mitropolitan din Iași – unul dintre cele mai frumoase și mai bogate palate mitropolitane din țară – a fost jefuit de toată averea și de toate obiectele de artă lucrate în aur și argint, care fusese adunate acolo prin râvna și dragostea de Biserică a atâtor vlădici.

Înainte de arăta felul în care s-au săvârșit aceste jafuri nemaîntâlnite în trecutul Bisericii noastre, – jafuri care ar fi rămas poate nedescoperite sau ar fi fost puse de cei interesați pe seama războiului și a evacuărilor, dacă nu s-ar fi produs în toamna anului trecut o anchetă a Ministerului Cultelor – e bine să enumerăm o parte din averea furată din Palat între anii 1940-1942.

Ce s-a jefuit în doi ani

Iată, după tabelul întocmit de comisia de anchetă alcătuită din domnii subinspector general de control financiar Vasile Obreja, consilier referent Grigore Nicolau și șeful Biroului Inventar Ioan Cosma, numai din obiectele aflate în inventarul luat în primire la venirea Î.P.S. Mitropolit Irineu, dar care n-au mai fost înscrise în inventarul alcătuit sub indicațiile lui Teodor Petreanu, omul de casă al Mitropolitului, în anul 1942:

Din Paraclisul Palatului au fost furate: o cruce de chiparos ferecată în metal; o cuce ferecată cu sidef; icoana Sf. Teodor Tiron și a Sf. Teodor Stratilat ferecate în argint cu coroanele aurite; icoana Maicii Domnului îmbrăcată în argint și aur, veche de la 1859; un potir de argint poleit în aur, cu patru sidefuri artistic pictate; o steluță de argint poleită cu aur; o linguriță și o cană de apă; un taler de argint gravat, vechi de la 1887; o Psaltire, un Catavasier și un Tipic.

Din Sala Paraclisului au dispărut: o icoană veche pictată pe lemn, reprezentând Pogorârea de pe Cruce; un portret al Mitropolitului Gavril Calimah; șapte tablouri mici și un cuier cu opt cârlige.

Din Salonul de Recepție (roșu) s-au furat: două tablouri pictate pe pânză reprezentând pe mitropoliții Silvestru Moraru și Iosif Gheorghian; cinci draperii de horbotă și un stor de fereastră; două fotolii îmbrăcate în pluș roșu cu învelitoare de pânză.

Din primul salon albastru au fost jefuite: patru scaune îmbrăcate în mătase și pluș albastru, o față de masă brodată, o perdea de horbotă și un Antimis îmbrăcat cu ramă.

Din al doilea salon albastru: o măsuță de lemn neagră, o vază de flori, un taburet îmbrăcat în albastru și două termometre de cristal.

Din budoarul regal: un serviciu complet pentru lavoar; un termometru de cristal; un tablou în ulei reprezentând pe Ștefan cel Mare și altul care reprezenta pe Mitropolitul Pimen.

Din dormitorul regal: trei Antimise, o dormeză de pluș verde, îmbrăcată în mătase roșie și un tablou cu ramă aurită reprezentând pe Ștefan cel Mare.

Din salonaș s-au furat: patru foi de covor, un taburet îmbrăcat în mătase galbenă, o măsuță de lemn lustruit, o icoană a Sf. Împărați Constantin și Elena.

Din camerele musafirilor de sus: un crivat de bronz aurit, cu saltea de lână, două suluri la capete și cuvertură de catifea verde; o masă ovală de nuc, două sfeșnice de alamă; o somieră de canapea; două fotolii; un covor de perete; o canapea; un pat de nuc lustruit cu somieră; saltea de lână.

Alexandru DĂRĂBAN

Din camera de lângă scara de serviciu lipsesc: un pat de nuc lustruit cu somieră și saltea de lână; două canapele și o masă de nuc; o oglindă de cristal cu ramă venețiană; un lighean de porțelan.

Din camera de jos din dreapta: un pat de nuc lustruit; două saltele de lână și o cuvertură de mătase albastră; două scaune de nuc; o canapea îmbrăcată cu mătase; un covor de perie; un serviciu complet de porțelan pentru lavoare; un cuier de stejar cu cârlige nichelate.

Din biroul mic de jos: un birou de nuc cu cinci sertare și bibliotecă; o canapea și două taburete.

Din camera musafirilor de jos: o icoană pictată pe lemn, cu ramă aurită; un pat de stejar lustruit cu saltea de lână și cuvertură de lână; un șifonier de nuc lustruit cu oglindă de cristal; un lavoar de nuc, cu placă de marmură și oglindă de cristal și cu un serviciu de porțelan; o masă de lemn lustruită; două scaune și un sfeșnic nichelat.

Din sufrageriile palatului au fost luate: un scaun de stejar sculptat; 41 de pahare de cristal în dungă cu picior; alte 12 pahare de cristal, o călimară de porțelan; o scrumieră de argint; două solnițe de porțelan; un serviciu complet pentru ceai, lucrat din marmură; două fructiere de marmură; trei farfurii lungi de porțelan; 12 cești aurite cu farfurioarele lor; 17 rozete de cristal pentru sfeșnice; o oglindă mare de cristal; trei covoare; 13 cuțite de argint; 26 furculițe de argint și alpaca; 22 cupe de șampanie; 59 pahare diferite; un serviciu de cafea; 19 cești mari pentru cafea; 15 cești pentru cafea cu lapte; un ceainic de argint; un castron de marmură cu capac; două farfurii mari de argint; 33 de farfurii; patru tăvi de argint; două fructiere cu picior de argint.

Iar din dormitorul Î.P.S. Mitropolit au dispărut: un pat de bronz cu somieră și saltea de lână; un covor de perete; un paravan de nichel; un sfeșnic de metal cu emblema veche a Sfintei Mitropolii; o oglindă de cristal; un ceas de masă în cristal și argint.

Cine sunt vinovații

Simpla enumerare a obiectelor sustrase sau înstrăinate din Palatul Mitropolitan până în 1942, evidențiază proporțiile acestui uriaș jaf în averea Bisericii. Dar Sf. Mitropolie a Moldovei a mai fost furată și în anul 1944, cu prilejul evacuării, când o mare parte din lucrurile de valoare au luat destinații misterioase, spre o fermă din preajma capitalei, care are și ea o poveste destul de interesantă.

Principalul vinovat, profitorul cel mai odios al acestor furturi, este omul de încredere al Î.P.S. Mitropolit, un anume Teodor Petreanu, care a fost timp de șase ani de zile stăpânul averii Sf. Mitropolii. Desigur că mai sunt și alți vinovați care vor fi înfățișați pe rând cititorilor noștri¹.

Va urma

¹ Idem, nr. 115, p. 1.

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

ISSN 2285-8229

ISSN-L 2285-8229